

Revista Noastră

Anul I Nr. 7 / octombrie 2004

Fondată de Bogdan Petriceicu HASDEU la 15 septembrie 1887
Seria a patra, editată de Cercul Literar «Geo Bogza» și Fundația «Hasdeu»

Mihai CIMPOI:

«Datul nostru ontologic fundamental este echilibrul, viziunea asupra lumii privite prin intermediul plinului, ca la grecii antici»

dialog în pag. 5-6

Lidia Nicolae - Joc de cărți

PRIETENIA LITERARĂ

Nu-l de înțeles de ce sintagma aceasta cam improprie are o mare putere de circulație, s-a încetățenit mai mult decât în oricare alt domeniu. Poate pentru că aici, în literatură, metonimia se află la ea acasă. Prietenie muzicală? Prietenie matematică? Prietenie politică? Ori sunt nepotriviri, ori nonsensuri. Nici formula „prietenie adevărată” nu-l prea îndreptățită, fiindcă dacă nu-l adevărată, nu-l prietenie. De bună seamă, mai nimerit e să se spună prietenie între reprezentanții unui anumit sector al vieții sociale sau între oameni din diverse sfere de activitate și chiar prietenia între popoare, deși aceasta din urmă a căpătat o conotație demagogică.

(O dezbatere în pag. 9-13)

DIN CUPRINS:

- ◆ Cronica literară - C. Trandafir - Traian T. Coșovei - Singurătatea alergătorului melancolic
- ◆ Poezie - Horia Zilieru, Valeriu Valegvi, Ioan Suciuc
- ◆ Proză - Constantin Vremuleț, Ioana Ursu ◆
- Fragmentarium - Theodor Codreanu - Glose borgesiene ◆ Figuri & Clipe - Cristina Dinu - Radu Tudoran în anii debutului ◆ Cadente reflexive - Viorel Cernica - Natura nopții ◆ CortexT - Christian Crăciun - Excepția culturală ◆ Mapamond - Florin Dochia - O istorie a frumuseții

Neodihna visătorilor

O trupă a teatrului câmpinean "B. P. Hasdeu" a fost invitată la **deschiderea unei noi serii a întâlnirilor revistei „Axioma” din Ploiești**. Un spectacol de poezie, potrivit unei asemenea întâmplări. Adevărul este că, să te apuci să faci, în aceste vremuri preponderent materialiste, de tranziție nesfârșită și de haos controlat (?), un spectacol, de poezie DE DRAGOSTE presupune o cantitate suficientă de curaj și inconștiență - adică de capacitate de a visa, indiferent de vârtoarea lumii din jurul tău, de avântul excesiv al politicii în zilele unei campanii electorale iminente. Și când de asta vinovat nu e doar unul, ci sunt câțiva cetățeni dintr-o urbe de provincie, înseamnă că se întâmplă ceva importat, ceva ce poate fi un semn de (re)găsire a unei normalități mult dorite. Emanoil Toma, Adrian Dochia și Dan Dochia, însoțiți de "muzicanții" Ciprian Bischoff, Stefan Al. Sașa, Gheorghe Nedelcu și Florin Paraschiv, au pus la cale un spectacol de muzică poezie de dragoste "de toate felurile" (și de toate genurile) alese cu grijă pentru un scenariu intitulat sugestiv EU ȘTIU C-AI SĂ MĂ-NȘELI... Varietatea stilurilor poetice au impus o varietate a modurilor de interpretare, punerea subtilă și, uneori, în răspăr a accentelor pe aspecte aparent minore, dar de efect sigur. De fapt, nu avem de-a face, cum ar putea părea pentru cineva care n-a asistat la spectacol, cu recitări mai mult sau mai puțin semnificative, ci cu puneri în scenă ale poemelor, dramatizate fără nici o intervenție pe text, numai prin jocul tonalității, pauzelor, mimicii, tăcerilor, "punctelor de suspensie". Versuri de Nichita Stănescu, Tudor Arghezi, Emil Brumaru, Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Marin Sorescu, George Topârceanu, Nazim Hikmet, Grigore Vieru, Mircea Micu, Ștefan Al. Sașa sunt spuse ori cântate de actori, adesea în contexte insolite. Lângă nostalgice sonorități folk, apare povestea lui Terente "hoț de sentimente" pe muzica lui Charlie Chaplin sau se aud acorduri din imnul brigadierilor. Sala a reacționat așa cum era de prevăzut: la început reticentă, apoi uimită, ca să aplaude furtunos, apoi, aproape la fiecare scenă; orizontul de așteptare fusese cu totul altul, ceea ce li se oferise i-au făcut să depășească granița dintre indiferența amabilă și bucuria exprimată liber, deschis, fără prejudecăți. Dincolo de calitatea selecției de texte și îmbinarea lor într-un scenariu coerent și chiar cu suspans, este de remarcat virtuozitatea interpretării, capacitatea de valorificare a celor mai neașteptate posibilități vocale, spiritul ludic debordant, cu ecouri din comedia del'arte, în care se simte maturizarea

asimilării unor lecții pe care, cândva, le-au primit de la regretatul profesor și regizor Mihai Dimiu și studentul său de atunci, remarcabilul regizor de-acum, Victor Ioan Frunză. Cum se poate povesti un asemenea spectacol? Nicicum. El trebuie neapărat văzut. Nu vă așteptați la ceva pretențios, "elitist", ori strident (post)modernist, ci la ceva firesc, accesibil, surprinzător de proaspăt prin interpretare. Chiar mă așteptam să ascult celebrul poem de-acum aproape două secole Amărâtă turturea în interpretarea acestor frumoși visători iremediabili. După un asemenea spectacol, lumea ți se pare mai frumoasă, necazurile minore și trecătoare. Ba chiar te simți mai plin de optimism și de speranță. Și nu este acesta unul dintre scopurile artei? (A. Gent)

Galele APLER - 2004 ediția a IV-a, 5-6 noiembrie Câmpina

PROGRAM

Joi, 4 noiembrie

18,00 - Deschiderea lucrărilor celei de-a VI-a ediții a Galelor APLER (Holul de onoare al Școlii Naționale de Poliție „Vasile Lascăr")

18,30 - **Promovarea culturii scrise în străinătate - un pas important spre integrarea europeană**, dezbateri organizată împreună cu Ministerul Culturii și Cultelor, Uniunea Scriitorilor din România, Institutul Cultural Român și asociațiile de editori. (Sala de Conferințe a Școlii Naționale de Agenți de Poliție „Vasile Lascăr")

Vineri, 5 noiembrie

10,30 - Vizitarea Școlii Naționale de Agenți de Poliție „Vasile Lascăr" și a Muzeului școlii; Demonstrații aplicative specifice activității polițienești.

17,30 - **Necesitatea îmbunătățirii sistemului de difuzare a cărților și revistelor de cultură pe întreg teritoriul țării** - dezbateri organizată împreună cu asociațiile de editori din România și Patronatul Distribuitorilor de Carte Agora. (Sala de Conferințe a Școlii Naționale de Agenți de Poliție „Vasile Lascăr")

19,30 Galele APLER

- Premiile APLER pe anul 2003.
- Spectacol multimedia.
- Prezențe actoricești

Fundația Hasdeu îniințată în 1991 editează

Revista Nouă

Redacția:

Constantin Trandafir (*director*), Florin Dochia (*redactor-șef*), Emanoil Toma (*secretar de redacție*), Serghe Bucur, Viorel Cernica, Christian Crăciun, Lidia Nicolae (*coperta*), Jenica Tabacu, Ioana Ursu

Materialele se trimit cu mențiunea «Pentru Florin Dochia» prin fax. 0244-306.107 sau 0244-336.291, prin e-mail revista.noua@4x.ro sau florindochia@yahoo.com sau prin poșta la Casa de Cultură «Geo Bogza», str. Griviței, nr. 95, cod poștal 105.600 CÂMPINA, jud Prahova.
Contact la tel.: 0788-324.975 sau 0244-336.774

Acest număr a apărut cu sprijinul
**CONSILIULUI MUNICIPAL
CÂMPINA**

ISSN 1223 - 429X

15.000 lei

Materialele nepublicate nu se înapoiază. Responsabilitatea pentru conținutul textelor aparține în exclusivitate autorilor.

Revista se poate procura de la chioșcul **Muzeului Literaturii Române** (București), de la librăria «**Casa Cărții Libra**», **Muzeul memorial «B. P. Hasdeu»** din Câmpina.

Mulțumiri d-lor Petre Buruiană și Traian Săvulescu

Tiparul executat la **PREMIER Ploiești**

Traian T. COȘOVEI

Singurătatea alergătorului melancolic

Constantin TRANDAFIR

Aventura poetică a lui Traian T. Coșovei stă sub semnul unei acuzate solitudini care vrea să se izbăvească în contactul cu toate cele ale unei lumi atât de încâlcite, cu viața asta „pe săturate”, mai ales în ipostaza banalității alunecătoare spre fantastic: „Călătoream și eu din suflet în suflet și-n tomberon / de singurătăți și de soapte...” (*Last night-casino*). Astfel de reacție are loc de la debut, *Ninsoarea electrică* (1979), primit cu specială atenție de critică, și se prelungește în celelalte volume, unde fantezia jovială câștigă tot mai mult teren. Culegerea colectivă *Aer cu diamante* (1982) îl situează între liderii optzeciști, „noul val” întâmpinat cu interes de critica profesionistă și eu ostilitate oficială. Inițial, nota distinctivă a lui Traian T. Coșovei rezidă într-o dicțiune solemn-fastuoasă și o sentimentalitate vag (auto)ironică. Spre deosebire de

congeneri, poezia sa e traversată electric, mai întâi și mai mult, de acel *spleen* al sfârșitului de secol, departe de al simbolismului și în contiguitate cu al unui existențialism *sui-generis*. Și, peste acestea, se găsește în versurile tânărului poet „o imensă și înaltă puritate dură” (Nichita Stănescu).

Antologia *Institutul de glasuri** oferă posibilitatea de a privi integral și în evoluție poezia de până acum a lui Traian T. Coșovei. Cele câteva poeme inedite de la început, sub titlul generic *La sfârșitul cuvintelor*, echivalează cu un „argument”-sinteză, specific scrierilor mai vechi, rezumând motive recurente, tipul de discurs și unele obsesii: singurătatea, amintirea, umbra, noaptea, visul, cuvântul, viața și moartea. Este ilustrată numai densitatea, abundența și acuitatea metaforică, atipică, dacă o raportăm la generația sa, gravitatea temperată și fulgurațiile viu colorate. Textualismul se relevă și prin tentația livrescului, referențialitate și autoreferențialitate: „fetița cu chibrituri”, „după-amiază departe de Rilke”, Elena din Troia, „mic dejun la Tiffany”, „După nenumărate nopți care visau la sinucidere, / când - în sfârșit - tunurile au tăcut, când ceața s-a lăsat peste vieți și tranșee / am început, ca un strungar, ca un lăcătuș, ca un om al cetății / să mă gândesc la moarte”, „Forma singurătății / o iau cei care stau cu mâna întinsă / pe la gurile de metrou: / să mănânce din lacrimi / ca s-o uite pe Elena din Troia”, „E ca un vis pe care îl uiți / dimineața / greața de a te privi în oglinda tot mai mică / din lift: piaiță a Dumnezeirii”.

Toate acestea, înmulțite și amplificate digresiv, se regăsesc în selecțiile din volumele următoare, orânduie cronologic, ca un întreg cu părțile ansamblate. *Cruciada întreruptă* (1982) și *Poemele siameze* (1983) sunt chiar... „siameze”, cu o creștere abia perceptibilă. Versurile sunt

divagante, fac mare risipă imagistică venind dintr-o inventivitate prodigioasă. Starea predominant elegiacă e atenuată de melancolia declarată și de ironia infiltrată în plasma poemului sau chiar mărturisită cu diversele ei fețe, de la cea amară până la cea jucăușă și burlescă: „Numai noaptea, - / târziu, / când mă plimb ironic și / înfolit în lumea mea mică, odată ca niciodată, - / când orașul doarme liniștit ca un navetist într-o gară, / când regalele înghețatei strănută în somn / și regina autoservirilor se plimbă pe străzi / cu șiraguri de salamuri la gât” (*Aproape am uitat*). Alteori, ironia (o combinație de sens kirkegaardian și postmodernist) însoțește vizibil textul în aparență construit în grila anxietății.

Poetul se declară și este un sentimental care suspectează, în ascuns, sentimentalismul, atât în relația cu trecutul cât și cu prezentul.

Căci, simplificând, textele lui se dezvoltă în două coduri: al amintirii și al cotidianului, pentru a pune în scenă spectacolul vieții și al morții, într-o viziune acum mai gravă și din ce în ce mai dezinhbată. O fantezie de o rară mobilitate declanșează scriitura stufos-metaforică, tentată, surprinzător, și de vetusta comparație, probabil pentru recuperare, pentru că de compromitere nu mai e nevoie. Înregistrarea „în direct” a realului comun se asociază cu un discurs îmbelșugat și ingenios. Toposul principal este orașul, un „deșert de oțel și asfalt”, „orașul-aisberg”, cu ziduri reci, rigole, benzinării, curățătorii chimice, hoteluri, garaje, „îngrămădeala abstractă” „păianjen luminos”, „însingurat mortal”, numai potrivit pentru deșertăciuni. Anticitadinism? Mai curând, un mod de invazie a realului și un cadru al amarului existențial plasat între grotesc și tragic, pentru că există și acest puseu de exorcizare: „Afară, - orașul / stinge țigări, răstoarnă biciclete în rigole, / fluieră și lipește afișe pe ziduri... / Cu mâinile goale sap un tunel pe sub banda rulantă / legănată de duhul vitezei, - / pe sub camionagii cu gulere înalte de plastic / alunecând dintr-o lume în alta - / Și se face târziu // De partea cealaltă a autostrăzii, ea îmi surâde. / Eu sap un tunel pe sub duhul vitezei, sap / și mă gândesc că și eu am fost pe pământ” (*Noaptea, aruncând pumni de monezi*). Altminteri, butaforia vine cu precădere din realul anodin: „radiografia unui cartier adormit”, periferia, birturi pline de acordeoniști etc. - un concret mai mult fantomatic decât palpabil, prin care se croiește „o viață paralelă” din lumea reală către lumea spectrală. În această atmosferă aproape terifiantă, dominată de frig, pun stăpânire singurătatea, senzația de gol („mașina de vid”), de claustrare dezolantă, „bolovani disperării”, „gustul amar al înfrângerii”

Frisoanele vieții nu pot fi, în aceste împrejurări, nemascate nici de funciara candoare. Scepticismul ia forma neliniștii și sarcasmului: la sfârșitul unui „ospăț de cuvinte”, gândul morții ajunge un „vecin incomod / care-și lasă camera să urle pe scări”. Se vorbește, bacovian, de lacrimi, sânge, nervi, întuneric, ger, de „umbra existenței mele”, mai mult din insurgență decât din tentația șarjării. Totuși, din context nu lipsește impactul livresc, ludic și oniric, care diminuează „criza”. Fără iluzii, fără himere, poetul se visează un Robinson, se declară o balenă albă (Melville, desigur) într-un estuar de liniște, șarmul iubitei face ocolul pământului în optzeci de zile, crede că se naște „din resturile bătăliei de la Waterloo”, se identifică, flaubertian, cu Madame Bovary, privește lumea ca la comedie, simulează gracilitatea și se răsfată sentimental, imaginează o nouă planetă unde altfel arată stările, răsturnate. La un moment dat, se închipuie „la ușa domnului Caragiale”: „Sunt și eu un june, / o parte din viață o trăiesc în numele tău. / Dar tu dansezi, tu bei limonada - în urma ta / turnul din Pisa se-ndreaptă pe calea cea bună. / Tu îi înflăcărezi și pe zei. Și tot tu le dai / câte un pumn în ceafă. / În rinichi, în ficat, în rațiunea de a exista. / În răsuflarea ta de alcool se îmbată toți camionagiii / Sfântului Duh!” (*Sunt și eu un june*). Încât perspectiva de fond este a lumii luate în răspăr.

De la marginea orașului, unde răsare câmpia, începe și existența cea mai autentică a poetului, absorbit de rădăcini în adânc, plonjarea în spațiul memoriei, în parcul de demult al copilăriei „splendoarea unei aduceri aminte”, îi zice nostalgic, contrapunct al prezentului dezagreabil. Paradoxal, citadinul e un paseist, cum bine se observă și-l determină pe Dan Cristea să stăruie. Poetul numără anii ce s-au dus, „împielitatele secunde”, deși într-o vreme exclamă: „Numai prezent”: „Deasupra erau sfere de cristal în care trecutul / strălucea într-o flacăra de magneziu - / aruncau umbra în viitor” (*Frumusețea e un alcool care te face să visezi*). Sau: „Aproape nu mai știu,- / aproape am uitat pălăriile bunicii, rochiile lungi / și vinul vechi cu care am petrecut / în alt timp... // Ori brutăria din colț, de unde cumpărai / somnoroasele cornuri de dimineață. Decorațiile bunicului / care nu m-au făcut cu nimic mai eroinic,- / lăzile în care am răscolit împreună duhul împăienjenit / al unor vremuri trecute” (*Aproape am uitat*). Și, fapt sugestiv, solitarul poet se află în permanență în compania acestei lumi banale și a iubitei, alături, în vis, în gând. Toate acestea, repet, într-o revărsare imagistică torențială, prolix până, uneori, la redundanță, cu toate că este invocată și jinduită întruna *tăcerea*.

De aici încolo, melancolia se amplifică în alean și exacerbare elegiacă de o dulce torpoare: „Ore dulci în lenea cu pisici a pendulei - când frigul / e mai pur și-n depărtare tremură / doar țiparii electrici ai șinelor de tramvai. / Rege al unui cotlet strălucitor de cuvinte / traversând firul de sânge al străzii, / flacăra de chibrit / într-o Romă arsă de nerozie, sau poate / halat schimbat zilnic într-unul al ambiției” (*Ore dulci*). Poetul ia poză de trubadur modern, jemanfist și „abisal”, provocator și impacient. Pe acest traseu au fost identificați înaintașii Apollinaire, Bacovia, Arghezi, Voronca, St. Roll, Constant Tonegaru, Dimitrie Stelaru, Geo Dumitrescu, Leonid Dimov. Evident, Traian T. Coșovei se întâlnește cu colegii de generație, consolidându-și profilul propriu. Referențial este, nici vorbă, și mai mult autoreferențial, cu numeroase invocări ale cuvintelor și ale lirei sale „veninoase”, cum și-o califică. Rămâne atașat față de „urma de răcoare a nimicului”, cu memoria totdeauna în alertă. Orașul „sprijinit în cărjele nodurilor” îi provoacă uneori uimirea copilărească. „Totul

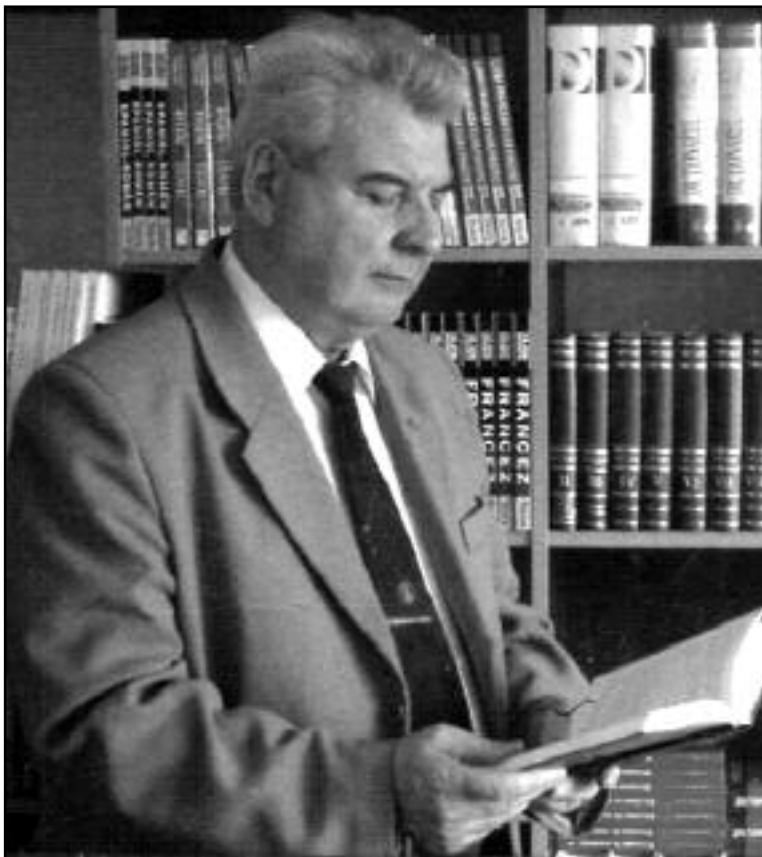
se îndesește înspre trecut” care îi evocă „lumina de demult a ceaiului”, „o înserare dulce spre noaptea amară”, iubirea de atunci, vie și acum. Din copilărie simte cum pierde trupul ei, inocența cuvintelor, la vremea coridoarelor de piatră și a păsării de fier. Încă oboseala și singurătatea îi stimulează defetismul, încă întristarea poartă timbrul dezinvolturii, nu neapărat pentru deriziune parodică sau din frivolitate. Singurătatea e „cea mai obraznică”, tăcerea „cea mai asurzitoare”, ironia „o frază de dânsii inventată”, melancolia - ce culoare o fi având? se întreabă delicat indispus poetul; rețevimul seamănă a narațiune ușor hazlie despre singurătate, tăcere, săli de dans, fantasmă.

Imaginarul proteic continuă să aibă în vedere „viața cu literă mică”, să demitizeze cu mai mare spontaneitate. Ideea de viață și moarte este gândită în tonalitate aproape bufă, cu zâmbet lesne perceptibil. Se manifestă un fel de jubilație în descoperirea absurdului. Adolescentul răutăcios de altădată învață pe de rost „povestea celor o mie și una de vieți și de morți”. Oricum, „în cartierul veseliei se plânge” sau, mai bine spus, e un răsău-plânsu' nichitian. „Sentimentalul” poet traversează „o pustietate de mucava”, dă din coate să ajungă din urmă „celuloze cu evenimente - perle date la porci”: „Afară e-o iarnă cu oameni reci, de zăpadă, / un carnaval al tăcerii cu suflute scoase în brânci, / în genunchi, cu strigăte-n stradă / după sânge de circ, după întuneric și ceață de pâine. // Sfârșit de sezon, oameni reci, de zăpadă murdară... // Eram copilul cel mort al zilei de mâine” (*Omul care așteaptă la ceas*). Plânge la filme indiene, e un „navigator fără ieșire la mare”, dă cu tifla „sindicatului acesta de viață”, tratează totul cu o familiaritate responsabilă. Jocul de-a viața și de-a moartea continuă, totuși amândouă încep cu același cuvânt: „zămislire”. Amintirile, acum, „mușcă”, trecutul se îndepărtează tot mai mult, dar visul încă mai alunecă pe patinoarul de odinioară. Autoportretul prinde contururi mai ferme: „Toata iarna am scris la povestea vieții mele, / la poemul pe care trebuia odată și odată să-l termin (...) / Haide, mi-am zis, odată și odată va trebui să înfrunți / realitatea; / odată și odată va trebui, sa te desparți de acest poem! / Eu l-am terminat într-o singură zi / ca să nu mi se poată întâmpla nimic, / ca să pot trăi în sfârșit de-acum fără el... // Astfel reîncepe noapte de noapte poemul” (*Omul care scrie*). El, „omul fără însușiri” „băiatul rău”, cumișit de vârstă, a devenit „omul negru” care respiră o supradoză de „cuvinte hăcuite și ne iubite”. Și umorul e de multe ori „negru”, pentru că singurătatea îl urmărește și mai abtitor, înveninarea și suavitatea, persiflarea și aprehensiunile merg mână în mână. Discursul conversativ se încarcă de oralitate, dialoguri, jocuri de cuvinte, poante, dulcele stil arhaic și al limbii vorbite, inclusiv argoul. „Omul cere scrie” vrea să-și ia rămas bun de la amintiri și cuvinte. Cândva visase un „everest de cuvinte” și i se pare că n-a făcut decât să se cațăre „într-un deșert de cuvinte”, încât e gata să renunțe la această îndeletnicire cu „tăcerile vorbitoare”. Dar aude cum poemul „bate în țevi” și caută „viața pe săturate”, cum mai ales iubirea dă impuls cuvintelor, cum capcana cu jucării îi aduce tot timpul aminte de dansul de pe puntea ultimului Titanic. De aceea, poezia merge mai departe, cu sfâșierile și bagatelizările ei, căci fără toate acestea nu se poate supraviețui: „Eram pe la sfârșitul cuvintelor / când trecutului i se face dor de nefirescul de / a mai fi în viață” (*Poemul cu același titlu*).

* Traian T. Coșovei, *Institutul de glasuri*, Editura Cartea Românească, Col. Hyperion

Mihai CIMPOI:

«Nu sunt de la marginea, ci din centrul culturii românești...»

Mai e nevoie să spun cine este dl. MIHAI CIMPOI și ce reprezintă domnia sa pentru literatura română? Nici vorbă, e prea cunoscut pentru a mai fi nevoie de un *chapeau* informativ. Nu facem altceva decât să ne exprimăm grațitudinea pentru amabilitatea sa de a răspunde chestionarului nostru. Avem, cum s-ar spune, legătura cu Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova prin chiar Președintele ei. De altfel, *prezența* strălucitului eminescolog pe întreg arealul românesc, la manifestări culturale și artistice, este statornică, un fapt în plus care explică recunoașterea și largă sa audiență. Academicianul Mihai Cimpoi a străbătut țara aceasta, în lung și în lat, și iată-l ajuns și la Câmpina, după ce noi i-am primit de multă vreme scrierile despre Eminescu, Brâncuși, Lucian Blaga, Duiliu Zamfirescu, cartea despre ființa românească, eseul monografic despre Grigore Vieru, *Istoria deschisă a literaturii române din Basarabia* etc. Iată-l, acum, pătrunzându-ne în suflet și în conștiință și prin paginile *Revistei Noi*. Avem deja cartea lui Vlad Zbârțog, pe care am semnalat-o și despre care ne vom spune cuvântul, *Mihai Cimpoi sau dreapta cumpănă românească*. (Tr. Constant)

- În ce condiții s-a produs primul contact exegetic cu opera lui Eminescu?

- Primul contact exegetic cu opera lui Eminescu a venit pe unda unui contact *simpatetic* cu Eminescu, în adolescență. Profesorul meu de română, Parfenie Guțu, acum la vârsta venerabilă optuagenară, a organizat la școala din Larga, satul meu de baștină (fostul județ Hotin) o seară literară, în cadrul căreia ne-a prezentat volumul de *Poesii* al lui Eminescu, până atunci interzis din cauză că era considerat burghez. Momentul a fost fascinant. Din acele clipe am devenit eminescolog, deși Călinescu zicea că eminescologia nu este o profesie, că la Eminescu *trebuie* să ajungă orice critic și istoric literar. Am învățat pe dinafară *Luceafărul* și l-am recitat la o olimpiadă școlară raională din Lipcani. Președintele juriului, om învățat, a înțeles că dacă un elev recită întreg *Luceafărul*, școlii se cade să i se dea locul întâi. A fost un moment de „glorie” pentru mine și pentru școală. Mai apoi, student, visam să scriu un studiu despre acest poem coronar eminescian. Nu aveam la îndemână, însă, cărțile lui Caracostea, pe care le-am găsit mai târziu la biblioteca Universității din Cernăuți, unde se mai păstra un bogat fond de carte românească. Prima mea carte *Narcis și Hyperion*, editată în 1976, a fost dedicată memoriei părinților mei (tatăl meu, Ili, originar din Horodiștea-Botoșani, știa pe de rost tot teatrul popular, mama era o bună țesătoare). Mi-am zis că după moartea lor trebuie să scriu ceva ieșit din comun, ceva care să fie, într-adevăr, *o carte*. Astfel s-a născut *Narcis și Hyperion*, care a cunoscut, până acum, trei ediții. Eminescu este, pentru mine, *o personalitate axială*, un *summum ontologic* al spiritualității românești.

- După Esența ființei, mai aveți alt proiect privitor la Eminescu?

- În tot ce scriu există o raportare directă sau indirectă, subiacentă la Eminescu. Mă gândesc, totuși, la un eseu despre proza sa, într-o paralelă cu Borges, cu realiștii magici latino-americani, cu proza eseistică și fragmentarismul postmodern. *Contrapagină* este chiar un text postmodernist. Am în *Esența Ființei* un capitol despre această bucată ciudată, intertextualistă, ludică prin excelență.

- *Motivați, vă rog, încă o dată, de ce cartea dumneavoastră despre ființa românească se intitulează Cumpăna cu două ciuturi.*

- Datul nostru ontologic fundamental este echilibrul, viziunea asupra lumii privite prin intermediul *plinului*, ca la grecii antici, nu ca la vechii inzi, care o concepeau prin gol, prin Nirvana (sau Nirwana, cum scria Eminescu). De altfel, cartea tot Eminescu mi-a inspirat-o, căci am găsit în *Caietele* sale foarte multe cumpene, desenate sub multe forme (de talere, de „braț roman”, „arcuri” etc.). M-am gândit: de unde s-a luat această obsesie eminesciană a *cumpenei*. De la *dreapta cumpănă românească* despre care scrie și Noica. Explicația e în uimitorul proverb românesc: „lumea e un puț cu două ciuturi: când cea plină urcă, cea deșartă se coboară.” În viziunea poporului nostru, lumea are o lucrare permanentă, fără pauze și goluri. Ne este caracteristică *horror vacui*, observată de Blaga și în scoarțele basarabene.

- *Evocați pe scurt decizia de a scrie eseul Brâncuși, poet al ne-sfârșirii.*

- Am încercat să demonstrez că Brâncuși a avut un impact deosebit nu numai asupra sculpturii, ci și asupra *întregii* culturi universale (poezie, proză, filozofie a culturii) printr-o adâncă *viziune a esențelor*. Un cititor avizat al cărții mele s-a dovedit a fi Preafericitul Teoctist, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, care mi-a spus că o ține pe noptieră, ca un sinaxar. E ceva deosebit de măgulitor pentru mine.

- *Aveți de făcut vreo precizare în plus față de ceea ce e cuprins în O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia?*

- *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* este cu adevărat *deschisă* să se scrie în permanență cu un unghi ascuțit pe care ni-l impune perspectiva integratoare și „multiculturalatoare” (să zic așa) a zilei de azi.

- *Există, astăzi, în comunitatea scriitorilor basarabeni, solidaritate sau anumite discordii?*

- Dihonii sunt ca la toți românii, a mai apărut și o Uniune de alternativă, procomunistă și proprezidențială, dar scriitorii adevărați (români, ruși, evrei, bulgari, găgăuzi) au rămas în *această* Uniune și sunt solidari când e vorba de cauza comună, de valorile (valorile democrației), de limba română și limbile materne în care se scrie, de adevărul istoriei.

- *În ce constau relațiile scriitorilor basarabeni cu scriitorii români din dreapta Prutului?*

- Avem relații de integrare culturală românească sub formă de simpozioane organizate în comun, de

ediții (în România apar zeci de cărți ale scriitorilor basarabeni, la care se scriu și cronici de întâmpinare, care sunt și premiate), de Filială Chișinău a Uniunii Scriitorilor din România ș. a.

- *Vorbiți-ne, vă rog, despre revista Viața Basarabiei și despre buletinul „Mihai Eminescu”.*

- Avem în Basarabia câteva reviste de cultură de înaltă ținută, care nu seamănă una cu alta și care se sincronizează perfect cu revistele de același profil din țară: *Literatura și arta*, *Sud-Est cultural*, *Contrafort*, *Semn* (care apare la Bălți, unde activează și o Filială a Uniunii Scriitorilor, care e și o reprezentantă a Uniunii Scriitorilor din România), *Clipa siderală* (revista liceenilor), *Viața Basarabiei*, pe care o editează cele două Uniuni (de la Chișinău și de la București). Buletinul „Mihai Eminescu” publică studii eminescologice și informații despre activitatea Centrului Academic Internațional „Mihai Eminescu” din Chișinău, instituție unică în lume.

- *Cum apreciați cartea lui Vlad Zbârciog despre Mihai Cimpoi?*

- Vlad Zbârciog a scris cu multă dragoste și pasiune despre mine într-o carte care are formă de „caiete de lectură”. Se mai scrie o carte la Timișoara. La *Istorie...* s-a scris o suită de cronici. Dacă refuzi laudele, înseamnă că le-ai dorit, spune un moralist francez. Important este că prin cărțile mele și cele despre mine se vorbește despre valorile românești și despre *dreapta cumpănă românească*.

- *Și, bineînțeles, întrebarea standard de care nu scapă nici un scriitor intervievat: Ce aveți pe masa de lucru?*

- *Critice - 4. Demonul recitării* cu studii-relecturi despre același Eminescu, Creangă, Caragiale, Mateiu Caragiale, Blaga, Bacovia, Topârceanu, Coșbuc, Mircea Eliade, Rebreanu și alții, pe care mi-a cerut-o Tudor Nedelcea și care urmează să apară la Editura Fundației „Scrisul românesc” din Craiova până la sfârșitul anului. Așa cum obiceiul (bun, rău?) de a călca pe urmele marelui meu prieten și coleg Theodor Codreanu, cred că voi scrie un eseu despre Bacovia, scriitorul care are o uimitoare posteritate.

- *În sfârșit, vă mai rog să răspundeți la o chestiune pe care nu v-am pus-o.*

- Cum se simte un om de cultură în Basarabia? Ca un om de cultură românească situat nu la marginea, ci în Centrul acesteia. De altfel, ne este caracteristic *fenomenul marginalismului*, care se manifestă și în felul nostru de azi de a înțelege integrarea în Europa. Voi scrie și despre el.

A consemnat Viorel DINESCU

Un traseu literar sinuos și fast

Thalia MUȘAT

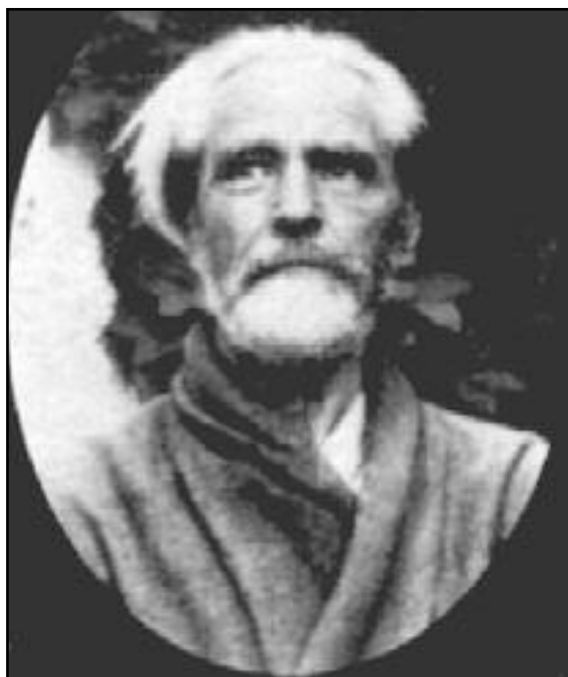

Linia evoluției și, deci, a evaluării operei lui V. Voiculescu este foarte capricioasă. În posteritate, cam târziu, i se face dreptatea cuvenită, procesul receptării nefiind, evident, încheiat. Și în acest caz, avem de-a face cu un “dosar” deschis. Popularitatea scriitorului crește din zi în zi, mai ales acum când, în literatura noastră, problema “poeziei religioase” stârnește un special interes.

Se știe, debutul lui V. Voiculescu nu a fost prea sub bune auspicii, iar poetul avea peste 30 de ani la prima sa carte, *Poezii*, 1916. Evoluția lui anevoioasă, chiar tensionată, este recunoscută în poemul *Pârgă*: “Am fost un pom zăbavnic... târziu am răsărit... / Nu m-au cruțat nici grindini, nici secetă-ndelungă, / Mi-s crengile sucite și cresc pipemicit”. În legătură cu primele două volume (și *Din tara zimbrului*, 1918), voci răzlețe dar prestigioase s-au pronunțat în legătură cu o “sănătoasă poezie socială și națională” (N. Iorga), cu priceperea în “posesiunea limbii” și cu “încercarea de spiritualizare și interiorizare” în felul lui Rilke (E. Lovinescu). Mai este deslușită o vagă influență a lui Maeterlinck și produce contraziceri critice limbajul care unora le apare neprelucrat, altora, dimpotrivă, numai foarte bine deblocat. Rezervele au în vedere filiația tradiționalist-semănătoristă, pe linia Alexandri, Coșbuc, Șt. O. Iosif și, mai ales, a “didacticismului” lui Vlahuță, dar și lipsa de temperatură mai înaltă a vocației sale poetice, tratarea simplistă a temelor mari: mila, supunerea, suferința, binele, răul, divinitatea, idealul, arta, cam în felul următor: “Artistul nu-i decât prilejul. / E clipa scurtă, oarbă-n care / O veșnicie-și spune dorul / Sau își încheagă-a ei visare”. Și totuși, sunt prevestiri ale unui veritabil artist: “Se repezără, vânt, să ia de zor, pieptși, sușul, / Dar, secerată, cădeau la vale, rostogolindu-se pe râpi... / Și nu putea să suie nimeni, nici chiar un vultur, povârnișul, / C-ar fi lăsat acolo morții fălătoarelor arip!...”

Abia cu volumul *Pârgă* (1921) se relevă vigoarea poetului dintr-o primă fază, tradiționalist-romantică, incluzând și *Poeme cu îngeri* (1927). Aici, în aceste două volume, “inspirația rămâne, de altfel, tot tradițională, sub forma ei specific ortodoxă, formă pur teoretică și lipsită de orice misticism; și cum limba are aceeași savoare regională - nouă e numai încercarea de spiritualizare și interiorizare, frângerea formei tradiționale de odinioară atât de tihnită, în amplele ei volute, printr-o versificație poliritmică” (E. Lovinescu). Sentimentul dominant este al vinovăției credinciosului rătăcit în arcele vieții, fiorul existențial fiind de sorginte folclorică și mai puțin mistic: “Ajuns, după atâta scrâșnire și zbatăi / Ca Domnul să mă-mpartă la toți săracii săi, / Aștept ce din făina ce-o dăruie duium, / Să ia și pentru Dânsul o poală de uium”. Îngerii invadează decorul rustic autohton, atropomorfițați și cu sacralitate redusă. Iată un portret de înger, desenat în manieră realismului popular: “Și m-am plecat atuncea ca să-l privesc de-aproape, / Mai pălpăie pe frunte-i un cearcân de văpaie... / Încolo numai umbră, pe-aripe, pe pleoape... / Părea un biet războinic căzut într-o bătaie. / Avea hlamida ruptă și-o aripă beteagă / Cu sfârcurile boante și pene zdrențuite. / Zăcea grozav de palid, sleit și fără vlagă / Și-ncet scâncea în somnu-i cu vise chinuite”.

Destin (1933) impune mai pregnant originalitatea lui

V. Voiculescu, chiar dacă Rilke și Blaga se mai insinuează vizibil. Individualitatea poetului iese la iveală printr-o convenție decorativă (metamorfoza angelică a ființelor și lucrurilor), prin care se realizează caligrafia unor tablouri precum acele ale “primitivilor”. Nu-i de găsit aici o filosofie existențială, predominant rămânând discursul narativ și pictural. Multe din poemele acestui ciclu rememorează vârsta de aur a copilăriei rurale, marcată de eresuri situate între realitate și himeră. Între copilărie și poezie se stabilește un raport de inter-determinare: poezia e “un coif de aur” găsit în pruncie și purtat până la bătrânețe. Nelinșiștile se atenuază, lăsând loc amintirilor și uimirii: “Îți simți un ceas profetic și nu poți sta în casă, / Ci ai porni-mpreună cu soarele spre mări; / Neliniștit trecutul ca un destin te-apasă, / Când, răspunzând deodată uitatelor chemări, / Suind domol poteca bătută de ispite, / Pe sub gutuii pustnici și sub uscații meri, / Cu gura-mpodobită de zâmbete mahnite / Sosește fericirea albită de dureri”.

Începând cu volumul *Urcuș* (1937), poezia lui V. Voiculescu se dezvoltă mai mult sub aspectul expresiei. Poetul “urcă” la un neoclasicism de factură modernă, dacă se poate spune așa, pe care Vladimir Streinu o pune în relație cu *Vrăjile* lui Valery: “Dorm luminoase stoluri de coloane, / În mare șipote de șoapte pier, / Cum dregi lăuntric frontele și frontoane, / Ți-e gândul numai marmoră și cer”. Poemele nu mai sunt ample, ci mult mai dense și articulate, tonul se catifelează muzical. Tematic, se reiterează pastelul, meditațiile asupra artei poetice, a destinului, vieții și morții, precum și nelipsite poezii erotice. *Fruct oprit* amintește de psalmii argezieni, între umilitate și credință: “Eu sunt pe fund de văi o biata nalbă / Mă poartă lumea-n piept de sărbători / Iar tu mă vrei în slăvi o stâncă albă / Ca-n trăsnete pe mine să cobori / (...) / Mi-ești ploaia caldă, știu, mi-ești vânt de vară / Dar tu întreg, tu pur când vei sosi?”. Nici în *Întrezăriri* (1939) nu există, cu rare excepții, noutăți de viziune și de limbaj. Aduce, în schimb, un fior al presentimentului thanatic, al trecerii dincolo.

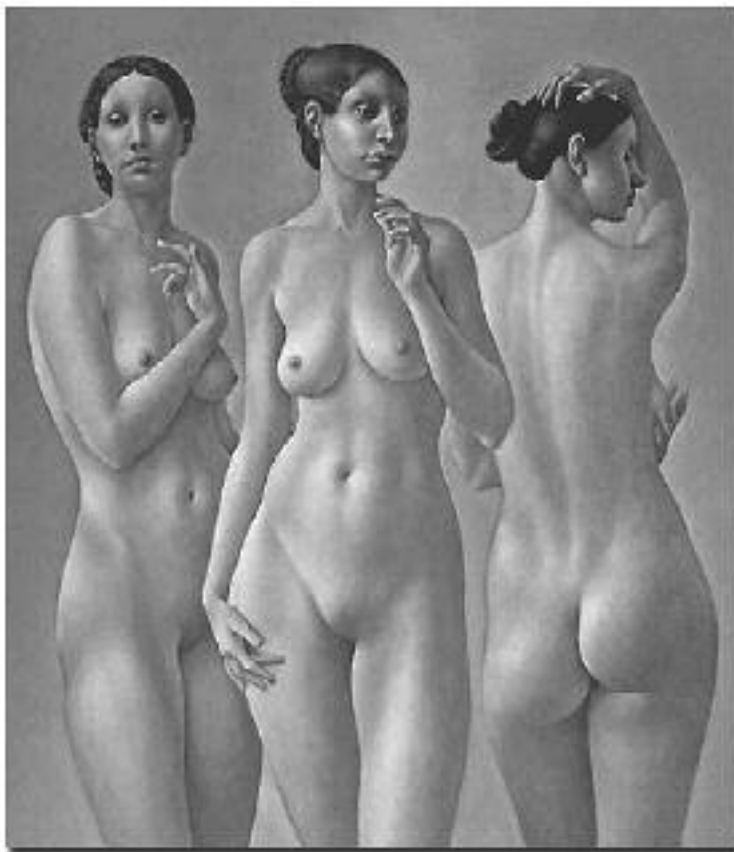

Nu întâmplător reflecțiile poetice despre destinul artei și al artistului deține un loc prioritar. Nici naturismul nu lipsește, într-un peisagism deopotrivă întemeiat pe elemente picturale și muzicale: "Pe dâmburi jefuite, azi doamnă-i poezia, / După cules cresc imnuri de purpură-n podgorii, / Poeme mari de galben acopăr sărăcia / Ce-n miriști vechi visează că-i vin secerătorii. // Se-mbină pretutindeni versete de lumină / Cu-ncondeieri de-azururi pe țărna bătrânească, / Și-alătura în crângul cu strofe de rugină / Își urcă violetul culoarea-i sufltească"...

Urmează două decenii de tăcere, a poetului și a criticii, un "hiatus", cum se spune eufemistic. De fapt, este exclus din viața literară activă (deși scrie partea cea mai valoroasă a operei sale literare chiar în această perioadă). Este închis în 1958 pentru convingerile sale neconforme dogmaticii comuniste, și eliberat în 1962, cu sănătatea total zdruncinată. Un an mai târziu, se va stinge din viață. Cu încă un an, în 1964, când V. Voiculescu se afla printre îngeri, apărură *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare*, cu o prefață de Perpessicius. Reputatul critic are convingerea că se află în fața "unui nou Voiculescu", sonetele fiind "una din acele surprize pe care singure misterele creației ni le rezervă", "operă de rafinament a unui încercat meșteșugar, împodobită cu atâtea versuri memorabile, cu infinită artă

puse-n suflet aceste magici chei? / Egali în frumusețe și-n genii de o seamă, / Am descuiat tărâmul eternelor idei; / Supremelor matrițe redați, care ne cheamă / Din formele căderii, la pură-ntâietate, / Să ne topim în alba, zeiasca voluptate...". Apoi, iubirea e proiectată la dimensiunea cosmică, izvor el creației și sens al destinului. Dar mai ales umanizarea dragostei dobândește accente dintre cele mai copleșitoare: fericirea, durerea, taina, arderea, lupta cărnii cu spiritul: „Mă lupt să scap iubirea de pătimașul trup. / Să n-o mai sorb cu ochii, să n-o mai mușc cu gura, / Din lațu-mpreunării sălbatice s-o rup, / S-o curățesc da carne, ca de pe aur zgura..."

După uimirea din 1964, urmează altă surpriză, în 1966, 1a fel de mare, cu cele două volume de povestiri: *Capul de zimbbru, Ultimul Berevoi*. Fără a-l ignora pe cel de mai înainte, dimpotrivă, redescoperindu-l, critica se solidarizează cu imaginea unui alt Voiculescu, cel al postumelor, un scriitor foarte mare. Așadar, e momentul selecției și continuității: "dezvoltarea și îmbogățirea acestui prim moment de aprehensiune a operei, ce se va constitui dintr-un lanț de receptări, cu putere de decizie asupra importanței istorice a operei și a rangului ei în ierarhia estetică", dacă ar fi să-l invocăm pe Hans Robert Jaus. Fără a intra în detalii, să vedem că proza lui V. Voiculescu a corespuns

Braslins - Les trois grâces en bleu

orizontului de așteptare din mai multe pricini: tentația noastră funciară pentru "situații extraordinare", strălucirea unor "semnificații tulburătoare", incitația "miraculosului magic" (Vladimir Streinu, care a scris un studiu introductiv de mare greutate la prozele amintite).

Cu opera lui întreagă, dar mai cu seamă în partea ei postumă, V. Voiculescu s-a așezat alături de cei mai valoroși scriitori ai literaturii române. Scriitorul este mai mult un meșteșugar decât o structură esențial lirică, cel puțin în prima fază. Altfel spus, s-a preocupat mai mult de cuvânt decât de limbaj. Rezultă o poezie vizibil elaborată. Alegoriile sale exprimă idei morale, pentru ca, după 1930, să se producă schimbarea prin voința creatoare, constând din intelectualizarea limbajului poetic, pentru o mai bună adecvare la idee. Meșteșugarul devine *artist*. Vechile idei morale sunt substituite prin concepte purtătoare de ample și profunde semnificații. Fiorul naturistic contracarează abstracțiunile și tentația "cugetărilor", lăsând să se instaleze o poezie adevărată. Sunt unele tendințe de a combate despărțirea tranșantă a unui Voiculescu al antumelor de altul al postumelor, ceea ce reprezintă o poziție justă, dacă avem în vedere că un artist trebuie privit în totalitatea

încrustate". Poetul nostru adoptă un anume ton shakespearian, dar totul e trecut prin propriul temperament, prin propriile retorte. Oricât, inevitabil, s-ar întâlni cu "geniala acvilă a nordului", cu *odi et amo* (de Catul), cu contrastele petrarchești, cu Ronsard, cu Baudelaire, Macedonski, Arghezi etc., el rămâne în aceste splendide sonete un poet al dragostei de o mare originalitate. Dincolo de sursele de inspirație, tensiunea erotică este exprimată într-o tonalitate inconfundabilă. Mai întâi, perspectiva este platonice, în sensul iubirii văzute ca o forță spirituală în stare să-l înalțe pe om pe "tărâmul eternelor idei", în arhetip: "Cine ne

creației sale, ceea ce nu înseamnă că nu există etape în evoluția sa, cu scăderi și împliniri, dar asta este altceva decât aplicarea criteriului axiologic în ansamblu și nu istoricește. În fine, dar nu în ultimul rând, se cuvine spus că e necesară o recitare a creației lui V. Voiculescu potrivit unor noi "grile" estetico-ideologice, o nouă interpretare care, fără a ignora câștigurile exegetice de până acum, impune obligația de a redescoperi un poet "cu un puternic sentiment religios" (Eugen Simion), care a fixat în versuri de o expresivitate unică "luptele omului aspirând către Divinitate" (Tudor Vianu).

PRIETENIA ÎNTRE OAMENI DE-O SEAMĂ

Cred că prietenia, ca temă de reflecție, a pierdut mult din înălțime în ultima vreme. Ea mai este "vorbită" astăzi, pe ici, pe colo, e drept, dar mai cu seamă de psihologi, sociologi, istorici, adică de "savanți", și din ce în ce mai puțin de filosofi. Timpurile în care filosofii stăteau de vorbă cu cei din jurul lor despre prietenie și despre alte lucruri omenești, cu totul prețioase pentru felul în care ei își croiau viața, au trecut. Socrate sau Platon, discutând între ei sau cu alții, despre prietenie, la vreun colț de stradă, nu ne-ar apărea acum, cred, decât ca niște ageamii fără chef de muncă serioasă, ca niște vagabonzi pierduți de cuvântul de ordine al contemporaneității: utilitatea. Deși sensibilitatea savantă pentru tema prieteniei a scăzut, iar filosoful are preocupări mai înalte decât disputa pe o astfel de temă, omul obișnuit privește prietenia cu ochi buni și cu mult interes; lui, prietenia îi apare ca "darul cel mai de preț pe care zeii l-au făcut oamenilor". Să înțelegem de aici că sensibilitatea savantă, aceea care stabilește temele reflecțiilor sistematice asupra lucrurilor, ca și agenda "la zi" a filosofului s-au îndepărtat de problemele omului, cu toate că, pe de altă parte, ele pretind că simt astfel de probleme mai bine decât oricare alt instrument aflat în mâna noastră? Putem crede orice. De fapt, pentru această notă asupra prieteniei, nici nu mă interesează prea mult ce se întâmplă acum cu ea – ca temă de reflecție – prin "locurile" savante sau filosofice, pe unde se exprimă experiențele tuturor problemelor. Mă interesează rostul ei – dar nu cel disimulat savant – ca relație între doi oameni care își cunosc limitele, fiind, tocmai pentru aceasta, oameni de-o seamă. Priza directă, aceea a unei întrebări care refuză orice tehnică acreditată, mă interesează aici. Cu toate că, pe de altă parte, nu pot refuza în mod absolut avantajele acestor tehnici.

Ar putea fi prietenia ceva între doi oameni inegali în puterea lor de a înțelege faptele, lucrurile, oamenii? Dacă o reprezentăm ca relație de sinceră reciprocitate – și este de acord oricine cu o asemenea reprezentare –, atunci cei doi care se leagă între ei trebuie să-și comunice "experiențele". Și cum s-ar putea face aceasta, dacă ei ar fi inegali? Numai că egalitatea dintre doi oameni întru înțelegerea lumii și a locului lor în aceasta îi așează pe ei, "oamenii egali", într-o unitate de comunicare, numită, îndeobște, "comuniune". Prietenia este, de fapt, o comuniune între doi oameni ce pot sta în același loc sub soare, fără să se confunde – sau să fie confundați – unul cu altul. Ea este paradoxul cel mai încălțat dintre toate cele întâlnite în lumea noastră omenească, deoarece creează impresia clară a dependenței prietenului de prieten, deși, totuși, e cea mai limpede trăire prin care ni se legitimează identitatea, autonomia. Cum să o "prinzi", pentru a o păstra, măcar o clipă, în fața ochilor, așa încât să-i zărești "Forma"? Doar intrând, cu sau fără veste, în comuniune cu Altul, experimentând, cu acesta, înțelegerea de sine și recunoașterea sa ca fiind "egalul tău".

Presupuneți, probabil, că este foarte ușor să trăim în prietenie; de fapt, fiecare dintre noi are o mulțime de prieteni. Totuși, să nu fie vorba cumva doar despre niște legături

ocasionate de comunicarea în anumite privințe, nicidecum de comuniunea cu Altul aflat în pielea prietenului. Orice am crede, prietenia adevărată, răspândită prin unele unghere sau locuri luminate ale istoriei și mărturisită de cei ce au trăit-o, se arată pe sine ca o legătură între doi "egali" ce-și comunică, înțelegându-se unul pe altul, experiența prin care fiecare l-a descoperit pe Altul în chiar prietenul său. Prietenia este, așadar, o experiență, poate una de o simplitate gravă și paradoxală, datorită căreia Altul capătă în mine întruchiparea celui care mă înțelege și care îmi provoacă o "înțelegere de sine" inconfundabilă cu orice altă înțelegere de sine.

Poetul, întors din călătoria din care a adus câteva poeme, își caută un ascultător cu urechile întoarse de la zgomotele zilei. Dacă chiar va găsi un astfel de om, atunci acesta este chiar prietenul, adică Altul întrupat într-un semen. Și nu poate fi, cel cu urechile întoarse de la zgomotele zilei, decât unul întors el însuși dintr-o călătorie din care a adus câteva poeme. Prietenia este legătura dintre oamenii de-o seamă. Cum ar putea găsi Poetul, printre cei rămași aici, călători cu picioarele continuu pe pământ, un complice la "Formele" pe care el le comunică? Cine ar putea înțelege "Formele poetice" pe care el le mărturisește, în afara celui care, Poet el însuși, comunică "Forme poetice"? Și nu se întâmplă la fel cu toate celelalte "Forme"? Și în toate celelalte prietenii?

Stai de vorbă cu cel din fața ta și-i spui despre "Utopia". Te privește cu interes, te aprobă; i se confirmă că adevărul este în ceea ce el însuși a zărit și a numit "Utopia". Coincidența "Formei" este semnul comuniunii voastre, adică al prieteniei dintre voi. Stai de vorbă cu cel din fața ta și-i spui că nu se cuvine ca un anume "fiu al principelui" (ar fi mai bine să-l gândim pe acesta ca tip uman) să-și rezolve toate problemele prin pile, cunoștințe, relații. Te privește pieziș, te aprobă cu un semn din cap, dar nu se recunoaște în "adevărul" rostit de tine cu prudență; de altminteri, te așteptai ca el să aibă altă "opinie". Și înțelegi: acolo unde este opinie nu este și prietenie; este doar comunicare de păreri (poate chiar o comunicare "părelnică") întru rezolvarea unor probleme ale relațiilor obișnuite dintre oameni – acte cu totul necesare conviețuirii noastre –, dar nu comuniune din care să răsară prietenia. Stai de vorbă la un pahar cu un "prieten"; discuția se încinge în legătură cu ultimul poet înnobilit cu laurii unui premiu prețios; ai aproximativ aceleași păreri ca cel din fața ta: totuși, îți este ușor să observi diferența dintre tonul cu care el pledează pentru ideea despre eroarea juriului în privința acordării premiului (tocmai acelui poet) și tonul cu care susține că el, pledantul, ar fi fost îndreptățit să primească laurii. În plus, îți se cere să aprobi că "prietenul" tău, conlocutorul, este cu mult mai valoros decât poetul înnobilit. Comunicarea crește, ideile se prind una de alta, chiar dacă vin din capete diferite, aprobările se țin lanț etc. Ferește-te, om bun, de încă o întâmplare ca aceasta!

Prieteni, poate că am vorbit asemenea celui care și-a spus părerea adineaori despre premii, jurii, lauri și poeți; sau poate că am vorbit ca "prietenul" lui, care îl și asculta și-l aproba, fără să-și recunoască, prin cuvinte deschise, îndoielile ușoare care îi treceau prin inimă atunci când celălaltul vorbea despre sine. Sunt însă convins, cititorule, că și despre "Utopia" am putea vorbi, odată. Și, cu acea ocazie, cine știe, poate vom deveni oameni de-o seamă și ne vom împrieteni, fără să ne pese de premii, jurii, lauri și poeți plini de iluzii.

Veșnică prietenie!

Viorel CERNICA

PRIETENIE vs. SOLIDARITATE

În această vară, ca nicicând, agitația intelectuală n-a somnolat în marile vacanțe. Un rol important în această subită agitație l-a avut numărul din *Dilema Veche* despre certurile între intelectuali. Spiritele s-au încins rapid, și asta a avut - în final - un rol benefic. Paginile multor reviste, ca și forumurile de pe internet, au luat foc și combatanții s-au aliniat de-o parte sau de alta. Ar fi mult spus că s-a stârnit o emulație, dar în somnolența care caracterizează în general o cultură anchilozată, a fost ca o pală de aer înviorător, dincolo de multele lucruri regretabile care s-au rostit de ambele părți. Încep cu exemplul acesta pentru că, mai mult ca sigur, o anchetă despre prietenia literară n-ar fi stârnit deloc un ecou de aceeași amploare. Nu prea mai suntem noi horățieni, dar *genus irritabile vatum* am rămas cu siguranță, noi, urmașii Romei. Dacă lăsăm la o parte mitologizarea gen Eminescu și Creangă, folcloricele prietenii ale lui Nichita Stănescu (prietenii?), și alte câteva exemple, puține, vedem că nu prea avem despre ce discuta. Și, mai ales, de ce discuta. A ști să fii prieten mi se pare un talent, un har pe care îl ai sau nu îl ai. Punct. Și o chestiune strict omenească, ținând de intimitatea persoanei, fără legătură cu literatura. Sunt minunate paginile Tinei Șerbănescu despre prietena ei „de dincolo”, Dana Dumitriu, ca să dau primul exemplu care îmi vine în minte, dar ele țin de alchimia irepetitivă a sufletelor pereche și atât. Sigur că în istoria literară suntem mult mai interesați de cabalele bigoților de orice fel, de intrigile din culise, de partea de umbră a lucrurilor. Luminile nu interesează decât manualele de școală primară. Mă întreb dacă personalitatea accentuată a scriitorilor permite acea detașare de sine a prietenului, ieșirea din „cercul strâmt” al propriei opere pentru a te deschide spre opera celuilalt. Chiar așa merge până la postularea că între doi scriitori, egali ca valoare, prietenia este foarte improbabilă.

Cu totul altceva este sentimentul de solidaritate. El înseamnă mai mult și mai puțin decât prietenia. Mai puțin, pentru că nu antrenează atâtea trăsături ale persoanei. Mai mult, pentru că este, cel puțin la noi, mai rară. Dacă există un simptom grav al scriitorului român, de mulți acuzați, este tocmai funciara lui incapacitate de a fi solidar cu ceilalți. Solidar trebuie să fii, uneori, chiar cu inamicul, concurentul tău în ordine strict literară. Or, asemenea cazuri sunt rarissime în istoria noastră recentă. Trecutele vremi bucolice în care scriitorii care polemizau acerb în presă își beau apoi în liniște șvarțul la Capșa nu se mai întorc. Printr-un exercițiu perfect pus la punct, Marele Dresor Roșu, alternând savant biciul cenzurii și al pușcăriei cu zăhărelul privilegiilor și al „dezghețurilor”, a reușit să atomizeze perfect breasla. Fenomen care, din cu totul alte pricini, s-a agravat după 1989, când nevoia de solidaritate era din nou imperioasă, iar pericolul fizic nu mai exista. Dacă până în 1989 exista scuza „de ce să mă solidarizez eu cu Goma sau cu Dinescu, eu am de scris o operă care e mult mai importantă decât semnătura mea pe o scrisoare, oricât de benignă în fond, către D.R. Popescu?”, după... nu a mai existat nici măcar o asemenea scuza. Sigur că n-au lipsit, au fost chiar cazuri limită precum cel al sprijinului pentru regretatul Mircea Nedelciu. Dar mult mai grave mi s-au părut desolidarizările. Gregarismul. Împărțirea pe căprării, grupările anonimatoare (chiar cu

ilustre semnături), care atacă „din oficiu”, indiferent de ce spune-scrie-face, gruparea adversă. Solidaritatea, fie la nivel individual, fie la nivel instituțional, este carentă.

Lipsa de vizibilitate publică a Uniunii Scriitorilor, inexistența Vocii scriitorului în spațiul public (ca și a pictorului, arhitectului, actorului, istoricului muzicianului) sunt efecte ale insularității în care-și duce existența. Primește ajutoare de la partidul-stat și apoi desfășoară frumoase arabescuri hermeneutice pentru a dovedi că asta i se cuvine și că nu implică nici un angajament politic. Sigur că i se cuvine. Problema pe care nu și-o pune este aceea că *n-ar fi trebuit să ajungă în situația* de a cerși o pensie specială, că tocmai statul care-l mituiește (sic!) ar fi trebuit să-i asigure o pensie normală sau niște drepturi de autor din care să-și îngăduie faimosul trai decent. M-am îndepărtat de temă? Nicidecum. Pentru că tocmai lipsa unei solidarități a făcut posibilă această jignire. Ca istoric literar, prietenii mă interesează la modul anecdotic și strict pentru portretul psihologic al subiectului. Dar solidaritatea mă interesează

J. B. Regnault - Cele trei grații

pentru că ea face istoria. Mai preocupat de orgoliile personale decât de ceea ce politologii numesc binele public, scriitorii se plâng că publicul nu-i aude. I-ar auzi dacă i-ar vorbi. Între izolarea opacă a creației și agitația agorei, scriitorul român nu și-a aflat încă o situație adecvată. Pe care nu și-o poate afla prin iluzia transcendenței operei. Tocmai dacă și-ar fi cultivat harul solidarizării și nu pe cel al devorării aproapelui scriitorul român (de aici sau din diaspora) s-ar bucura azi de un cu totul alt statut social și chiar material. Cineva a scos acum mulți ani o „carte cu prieteni”. Era o carte de portrete făcute cu har a unor tovarăși de beție. Or, tocmai asta nu este prietenia. Chiar dacă avem exemple minunate de solidarizare în jurul unei idei (vezi pașoptismul, junimismul, Viața Românească, Sburătorul, Cercul de la Sibiu, Echinoxul, Cenaclul de Luni) a unor oameni foarte diferiți ca fire și interese, vedem azi că, de nu ne lipsesc oamenii, ne lipsește tocmai Ideea. Ceea ce e oricum, numai bine nu e.

Christian CRĂCIUN

AMICUS PLATO...

ema prieteniei este interesantă și (oricând) actuală, fie chiar și restrictivă - rupând dintr-un corpus general doar o fracțiune, care, însă, ar trebui să păstreze calitățile întregului, ba chiar să câștige ceva. În sintagma „prietenie literară”, adjectivul mi se pare câștigul, *diferența*, extensia chiar. Pentru că acesta implică, cere, permite ca unul dintre parteneri să fie, fizic, absent. Prietenii mei literari au fost, mai întâi, Poe, Baudelaire, Esenin, Cehov, Eminescu, Bacovia, Nichita, poate și alții, pe care nu i-am putut atinge decât cetindu-le opera, cu care

am putut dezbate și alcătui o (proprie) viziune asupra lumii și rosturilor ei, care m-au învățat despre ei și despre mine, care mi-au ogoit suferințele (închipuite - și iată, îl aduc în galerie și pe Goethe, împreună cu Thomas Mann, Camus, Kafka, Sartre, Ionescu, Beckett, Dostoievski, Borges cel peren...). Cu ei m-am certat și m-am împăcat întâi, ca între buni prieteni. Și sunt sigur că nu mi s-a întâmplat numai mie, de aceea am fost prieten și cu „necunoscuți” contemporani, prieteni ai prietenilor mei literari de început. De la toți aceștia am învățat ce înseamnă prietenia și cum se „practică” ea.

Se cuvine, apoi a neuita pe aceia care mi-au fost prieteni literari pentru că au descoperit, încurajat și promovat ceea ce aș putea numi înclinațiile mele spre literatură. Prietenul

meu din fragedă pruncie Nae P., cu care scriam pe la 13-14 ani un “roman de aventuri”, făceam schimb de cărți și multiplicam de mână o revistă intitulată pompos “Le Ciel”. Și alte nume de ființe luminoase în memoria mea: Maria Istrate - o autodidactă ce nu obosea să caute grăuntele de aur în muntele de zgură cotidiană; Corneliu Șerban - cel care l-a publicat mai întâi pe adolescentul câmpinean care frecventa un cenaclu de provincie; Nino Stratan, Ioan Dan Nicolescu, Costică Hârlav, Mihai Vasile - ploieștenii cu care am făcut atâtea lucruri minunate, între care *Caietele Nichita Stănescu* (1984-1990) și cele două numere din seria a doua a *Revistei Noi* (ianuarie - martie 1990). Iar, apoi, după ani, conu' Costache

Trandafir, cel care l-a împins pe maturul plin încă de îndoieli față de sine să-și adune niște poeme între copertele unor cărți. Între aceștia, și hirsutul (în vremea unei boeme de beatnici) poet și muzician Ștefan Al. Sașa, tovarăș de proiecte de manifeste literare avangardiste niciodată duse la bun sfârșit. Și oare câți prieteni literari am uitat? Pe câți dintre aceia pe care i-am descoperit foarte apropiați de sufletul meu ca persoane, dincolo de distanța pe care o descopeream, intim, uneori, față de textele lor? Sau pe aceia care au iubit și sprijinit faptele mele (ale noastre) literare, precum această revistă, între care poetul și editorul Marian Ruscu ocupă un loc privilegiat?

Prieteni literare? În primul rând prietenii. Pentru care nu contează distanțele în spațiu și/sau timp pentru o comunicare între spirite pereche, uneori discontinuă, dar niciodată săracă (aici aș include pe, târziu dar cu bucurie descoperitul, Lucian Vasiliu, pe Adina Keneres, ale cărei mesaje prin *e-mail* sunt tot atâtea bucurii ale prieteniei, chiar de nu ne-am văzut niciodată, pe sensibilul și neliniștitul Liviu Ioan Stoiciu).

Am desprins cu totul de accepția mea asupra prieteniei literare spiritul de gașcă, solidaritatea în scopuri manifest lucrative, gruparea cu intenții lobistice. (Chiar și pe acei visători care, nu demult, la Congresul Poeziei de la Botoșani-Ipotești, au produs un comunicat întru salvarea poeziei românești actuale.) Cele enumerate pot include sau nu prietenia. Pentru ele este, însă, numai uneori semnificativă. Mai cu seamă că, dacă prietenia include (cum altfel?) sinceritatea, nu e obligatoriu să cuprindă și coincidența adevărilor personale. Fie acesta contemporan sau predecesor, cu un prieten nu ești identic. **Diferența** cred, tocmai, face (întărește) legătura, pentru că doar ea permite reala comunicare. Dar nu neapărat până la *coincidentia opidorum*.

Florin DOCHIA

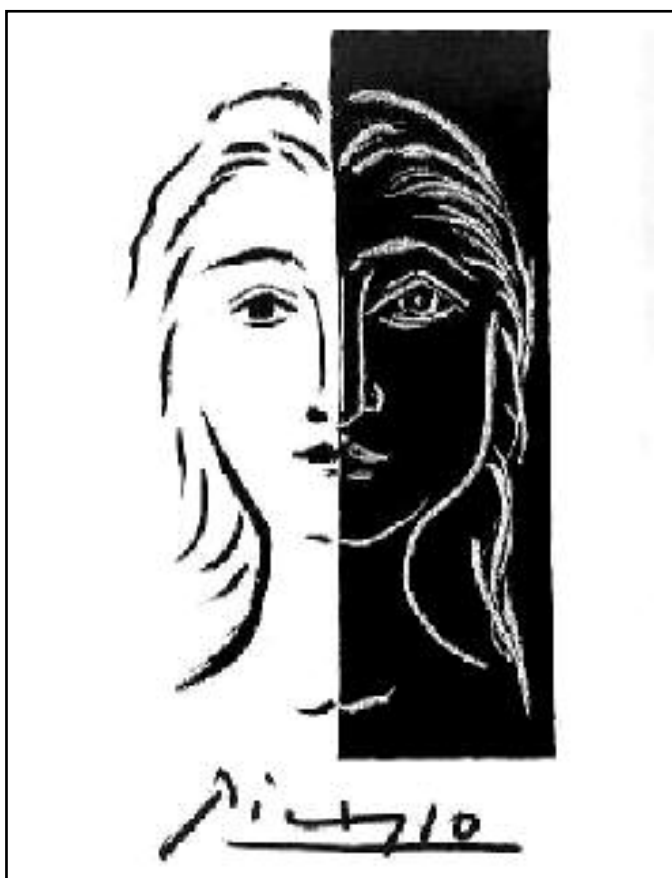

PRIETENI ȘI PRIETENI

N-am avut parte de prietenii literare decât conjunctural – am vrut să subliniez asta din start. Gândindu-mă mai bine la tema prieteniei literare, am mai nuanțat... Prieteni fiind pentru mine toți cei care, de la distanță, necunoscuți, au avut o atitudine critică binevoitoare față de mine, "ca persoană publică", și implicit față de scrisul meu (poezie, proză, publicistică, eseu și jurnal-memorialistică; față de piesele mele de teatru n-au avut o reacție, o dată ce ele au rămas în sertar). Astfel, prieteni rămân cei care m-au debutat în reviste și la o editură, cei care mi-au publicat cărțile și articolele în reviste. Prieteni sunt și scriitorii care m-au votat într-un juriu, să fiu premiat. Dacă e să fac referiri numai în plan literar. Dar am observat că e o deșertăciune să-i consideri prieteni pe toți cei cu care ești (ai fost, vei fi) compatibil pe segmentul literar, inclusiv cel critic. Pun la socoteală și faptul că am avut parte de o altă experiență, a apropierei de scriitori, de cunoașterea lor "ca oameni". M-am iluzionat că am avut prieteni adevărați între membrii Grupului de la Durău (poetul Adrian Alui Gheroghe s-a dovedit a fi un bun catalizator, recuperându-mă printre poeții născuți în județul Neamț; el mi-a devenit chiar naș la nunta de argint, la 25 de ani de căsătorie), de pildă, cu care m-am văzut câțiva ani la rând în condiții speciale, trimestrial, la o cabană, la poalele Ceahlăului. În timp, s-a demonstrat că prietenii, apropiați sau nu, pot deveni dușmani ascunși. La mijloc fiind vorba și de nepotrivire de caracter, de opțiuni structurale (nebazate pe principii, ci pe controverse) care se bat cap în cap. Așa că m-am lecuit, am preferat să mă izolez, să declar că n-am prieteni și că nu mă mai interesează nici un gen de prietenie. Buna mea credință și facerea de bine mi-au ieșit pe nas. Prieteni sunt doar cei cu care împarți interesele unei găști literare, cu care bei un pahar și te bați pe burtă, cu care te simți bine și faci afaceri. La 54 de ani, eu evit scriitorii cât pot, pățit fiind. Nu sunt prieten nici cu mine însumi, fiindcă nu-mi place să mă lingușesc, nici să-mi fac pe plac, din contră, mă critic permanent, îmi găsesc slăbiciuni pe care mi le condamn (pesimismul, felul meu de a fi, intransigent cu prietenii și tolerant cu dușmanii, faptul că nu gândesc pozitiv). O slăbiciune e și asta, de a avea un prieten. Mai bine lipsă, prietenia e pentru cei care relativizează valoarea, în sine, și o transferă pervers asupra lor, considerându-se de neînlocuit, de neatins. Prietenii adevărați intră în competiție literară loială unul cu altul, nu

se subminează reciproc și nu-și dau în cap pe la spate, la o adică. E clar, sunt incapabil să fiu pe placul unui prieten. De ce, nu mă mai întreb. De câte ori m-am întrebat, am fost pelepsit.

Și totuși... Gândindu-mă mai bine, am descoperit că eu am avut un prieten literar extraordinar lângă mine, de când l-am cunoscut – din 1974. E vorba de prozatoarea Doina Popa, cunoscută la București (de loc din Vrancea), cu care aveam să mă căsătoresc. Ea mi-a stat alături și la bine și la rău, m-a citit și încurajat de câte ori eram gata să abandonez totul (nu mai țin minte de câte ori). Păcat că am conștientizat asta abia acum, în 2004, când e prea târziu... Prietenia literară are valoare atunci când nu ești conștient de ea? Am avut și un cenaclu literar în doi, eu cu Doina Popa (se intitula "Dâmbul Rotund", perpetuat de la Cluj-Napoca la Focșani). Ne-am citit reciproc toate "producțiile"

până să ne profesionalizăm, cât de cât, ne-am exprimat sinceri rezervele, ne-am sprijinit psihic și moral, după puteri, la toate încercările vieții comune. I-am fost și eu un prieten subînțeles, susținându-i toate proiectele literare... Am ajuns până acolo încât azi am rugat-o pe prietena prozatoare Doina Popa (câți îi spun prietenă, soției?) să-mi selecteze ea poemele pentru prima mea antologie, având mai degrabă încredere în ea, în onestitatea și gustul ei critic, decât în mine. Am mers pe mâna ei de câte ori am avut îndoieli (ea gândește pozitiv) – și de când mă știu am avut numai îndoieli...

26 octombrie 2004. București

Liviu Ioan STOICIU

PRIETENIA LITERARĂ?

Nu-i de înțeles de ce sintagma aceasta cam improprie are o mare putere de circulație, s-a încetățenit mai mult decât în oricare alt domeniu. Poate pentru că aici, în literatură, metonimia se află la ea acasă. Prietenie muzicală? Prietenie matematică? Prietenie politică? Ori sunt nepotriviri, ori nonsensuri. Nici formula „prietenie adevărată” nu-i prea îndreptățită, fiindcă dacă nu-i adevărată, nu-i prietenie. De bună seamă, mai nimerit e să se spună prietenie între reprezentanții unui anumit sector al vieții sociale sau între oameni din diverse sfere de activitate și chiar prietenia între popoare, deși aceasta din urmă a căpătat o conotație demagogică. E drept că literații se adună mai lesne în uniuni, asociații, cercuri, grupuri, corporații, bresle, echipe, tabere etc. În legătură cu ei se utilizează mai frecvent termeni ca „generații”, „promoții”, „obște”, „comunitate”. Nici mai mult, nici mai puțin, Cehov afirma că scriitorii, în vremurile mai noi, nu-și pot edifica profilul decât într-un **cenaclu**, urmașul trecutelor „saloane” și „cafenele” literare. Sunt, apoi, școli literare, mișcări, curente, unele atât de faimoase de-a lungul istoriei. Ceea ce-i unește nu e prietenie în adevăratul sens al cuvântului, bazată pe afecțiune, încredere, stimă, devotament, ci țelurile comune și acțiunile în aceeași direcție, alteori interesul coincident, eventual amabilitatea. E accepția largă a concordiei și prieteșugului. În cel mai bun caz, cordialitate; în cel mai rău, părtaș la fapte ignobile. În cadrul confrerilor există și mari prietenii, frății ideale între două sau câteva persoane „dioscurice”, dacă se îngăduie cuvântul. Unii au, într-adevăr, vocația prieteniei, fără s-o acorde, totuși, oricui, fiind știut că amicul tuturor nu-i amicul nimănui. Altminteri, la urma urmelor, operele se creează în singurătate, dar sunt puțini oameni care își sunt de-ajuns lor înșiși, iar solitarismul nu exclude cultul prieteniei. Unii sunt mai sociabili, alții mai distanți. Nu despre asta e vorba.

Prin urmare, fraternizarea scriitorilor interesează; solidaritatea în numele literaturii, pentru împlinirea unor obiective obștești, împotriva amenințărilor de tot felul care se abat asupra comunității. În literatura noastră, asemenea „frății” s-au făcut mai evidente abia în prima parte a secolului al XIX-lea, iar în a doua parte coeziunea Junimii nu se realiza decât în jurul unui program estetic. Maioreșcu a trăit într-un cerc de prieteni, măcar că nu agreea boema. Prietenia celebră este numai cea dintre Eminescu și Creangă. În acest context s-a întemeiat literatura noastră modernă. La *Literatorul*, relațiile erau de armonie ideologic-literară, iar la *Familia* de unitate în cuget și simțire. Nu se poate spune despre G. Ibrăileanu că era mizantrop, cu toate că viețuia, vorba lui Topârceanu, „ca cucuvaia”. Cenaclul Sburătorul grupa persoane și personalități diferite în jurul ideii de modernitate și sincronism, altfel despărțirile erau la ordinea zilei, despărțiri într-un sens mai bun al

cuvântului. Încât îți vine să te întrebi, ca Balzac, dacă nu cumva prietenia se naște mai curând din contraste decât din asemănări. Opoziții, nu masacre. „Tânăra generație” interbelică se întâlnea tot pe criterii ideologice, dar personajele aveau o permanentă tendință centrifugă pentru a dobândi identitate clară. Cercul literar din Sibiu s-a ivit ca o oază de înfrățire într-un pustiu de vicisitudini. Impresionantă este solidaritatea generației *șaizeci*, și nu doar în spațiul literar, ci al artei în general, chiar mai mult decât atât: istorici, filosofi, arheologi, matematicieni, fizicieni, chimiști etc. Nu cunoșteau dușmănia și invidia concurențială cu toate diferențele valorice evidente și recunoscute. *O, tempora! O, mores!* Firește, această afabilitate se baza pe idealuri compatibile. Există acea formă esențială a culturii și civilizației: *politețea*. Mai puțin omogenă (și nu-i o învinuire) este generația *optzecistă*, care contribuie la mutație împreună, o promovare *individuală* și de grup. Degeaba au fost suspectați de nediferențiere, fiecare a ambiționat să-și afirme originalitatea în interiorul paradigmei și în diversele structuri: „echinoxistiști”, „dialogiști”, „lunedistiști”, gruparea de la Timișoara, cea de la Brașov etc.

Și iată-ne, iarăși, ajunși în vremurile noastre postdecembriste. Din păcate, ceea ce se întâmplă în literatura română de aproape 15 ani pare de domeniul absurdului, nu ține nici de simpla camaraderie sinonimă cu decența și civilizația. Bine spunea un scriitor că inteligența românească a refăcut întocmai scenariul lui Orwell: maniheisme, intoleranță, discriminări, discordii, vrăjmășii, resentimente, altercații, aversiuni, aroganță, hărțuiri ș.a.m.d. În *demonocrația* de azi, mai ales două dimensiuni distorsionate din timpul totalitarismului sunt mai grav afectate: scara valorilor și elitele. Valorile sunt răsturnate printr-un revizionism anapoda. Nu-i aceea revizuire strict legitimă, lovinesciană, ci reprobările din considerente morale și politice, capătul celălalt al proletcultismului. Cât despre elite, ele sunt necesare ca apă și ca aerul, dar deocamdată ele stau ascunse de invazia elitei autoprocimate care a instaurat politica și intriga în locul prieteniei și respectului dintre intelectuali. Există niște grupuscule puse pe ceartă în loc de principii și proiecte literare. Sunt grupuri de interese care, și acestea, se sparg în încăierări și contestări radicale. Absentează, toată lumea vede, comuniunea pentru mai dreapta cinstire a literaturii române. Încă o dată: nu despre o imposibilă prietenie idilică e vorba, nu de îmbrățișări drăgăstoase, complimente, mângâieri și aplauze ducem lipsă; dar neapărat, în general vorbind, de stimă și prețuire reciprocă, de eforturi concentrate pentru aceeași cauză e nevoie, care să nu se dispenseze de spiritul polemic urban și revigorator. Intelectualitatea are datoria, în aceste vremuri de prefaceri, să ofere un model de existență, nu spectacole grotești și bătălii contraproductive, știindu-se că *Inter arma silent musae*. Soluția macedonskiană e providențială: „Orice durere să-nceteze și poezia să vorbească”.

C. TRANDAFIR

Horia ZILIERU

mireanGREIERErâmlean

PARCĂ IERI ALALTĂIERI
 SPICUL SĂ MI-L TREIERE
 SPICUL NALT DIN GRĂUL/GRAI
 M-A TREZIT UN GREIERE
 CRAI
 PE ȘAPTE GURI DE RAI.

DE CE CÂNELE
 L-AM ȚINUT ÎN LANȚ LEGAT?

I-AM DESCHIS ÎN PLIN MISTER
 PODUL GOL CE DĂ SPRE CER
 UNDE ȚIN DIN eveERE
 GIUVAERE EFEMERE
 CĂLIMARUL ȘI O PANĂ
 LEZBOeuroTOMANĂ
 DE LA LEBEZI CE COLINDĂ
 ENCEFALICA OGLINDĂ.

CA UN CRAB ÎN ASTROLAB
 ÎN DULMAN DE PUTREGAI
 NUMAI CRĂCI ȘI RĂGĂLII
 MIROSEA A DROB DE SCAI
 BĂLEGAT DE gloabeCAI
 SUBT COPITE-AL SMÂNGĂLI.

LUMINAT LA LUMÂNARE
 CHIPUL MEU DINTĂI ÎL ARE
 ȘI CANDIDA
 FANTASIE
 /SCUFUNDATĂ-N SACRISTIE
 VELISARĂ ATLANTIDA/

IL POHTESC ÎN JĂLȚ/PLANOR
 ÎI DEȘIR ZĂCUTUL FIR
 NOD DE NOR
 LA PATRAFIR
 „jeluim amar bătrâne
 Și din plâns ce mai rămâne?
 grifa fa hieroglifa
 sării
 grea înlăcrimării”

TÂRȘÂINDU-ȘI SPARȚI GALOȘI
 ROȘI
 LA NUNȚI DE SFETI FRUMOȘI
 CU VILENE CONSÂNZENE
 FĂRĂ ZMEUL paraLEUL
 ÎMI PĂRU SPĂȘĂTUL SPÂN
 BRUMEN SEARBĂD ȘI HAPSÂN
 FUR LA POMUL LĂUDAT
 ALTOIT DE ANTON PANN
 DAT
 PE ROD ÎN LEAT
 GĂMAN.

SAREA SILNICILOR SPINI
 PLĂGILE ÎNSÂNGEREAZĂ
 LUNG SUSPIN
 RAZĂ DIN RAZĂ.

SIMȚ A SÂNGELUI VĂRSARE
MARE
ROSIE CÂND MAREA
 înSTELEAZĂ înVISAREA.

MUT ICOANA CELUI SFÂNT
 /RĂDĂCINĂ ȘI PĂMÂNT/
 CE MĂ ARE VERB
 ÎN HERB
UN PĂIANJEN, CA UN NEG.
ABIA-L VEZI ȘI E ÎNTREG

ÎL ASCULT
 ÎNTR-UN TUMULT
 CERC LA SUBTERANUL CEAS
 PIATRA DE-NCEPUT LA AZ':
 - străge cărțile / testoase
schit și sihle tânguioase
rătăciri
prin asfințiri
și le du cherubului
în chilia cubului.

ȘTIU VECHIMEA ÎNCĂ DURĂ
 /AURORĂ ȘI RUPTURĂ/
 LITERE NEVERTEBRATE
 OH o pur délice PĂCATE
 sans chemin FALSE CARATE.

MIRĂ-MĂ ÎNFUMURAREA-I
DIN MATCĂ IEȘIND CA MAREA
fă-mi bordei subt arsa-ți pleoapă
în corneea finisteră
roata tigvei să încapă
cu furnice
furnalice
prea sensibile la seră
să le-nvăț să bată toaca
trenia utrenia
cernia vecernia
fragmente din andromaca.

- Morții se întorc? și cine
ușa mea 'nainte după
o încuie? iar subt lupă
o să tragă-n cărți și-n tine.

Lupii tineri? Își dezice
fața mea în argăsire
vechi coșmar de cimitire?
plânsa ta eurydice?

- Ai uitat să plângi înfrânt
crucea fără de mormânt
raza morții la sorginte
frica-nfrigatei ginte
în mișcarea limbii ei
galopată de ponei
din clopotniță să sari
peste vocile cenușii
gușii
celor clopotari
clopotari în danț larvar.

- Turnul goliei
mi-l vrei?

VĂZUL LA ZENIT MENIT
TACE-N SINE RECI LAVINE
CHILIE ȘI CARCERE
DRUMUL FĂRĂ-NTOARCERE.

UMBRA OARBĂ—UMBRA MUTĂ
GEMENE de-a v'ați ascuns
NE-AM AJUNS
UMBRA PIERDUTĂ
ANI / PROFANI LEVIATANI /
DESPĂRȚIȚI
DE SATELIȚI
PE-O ORBITĂ RĂSTIGNITĂ
ÎN GRĂDINA GHETSIMANI.

CEL ÎNTORS DIN NAZARETH
NU ADOARME-N INSTRUMENTE
FIU ÎN TATĂL RĂNI REGENTE
SCUT ȘI TARGĂ ȘI AFET.

STRÂNȘI ÎN MENGHINĂ (REBELI?)
EL mon pére INTRÂND ÎN MINE
EU CĂZÂND enfant

ÎN EL
CÂT NIMICUL NE VA ȚINE
ARIEL—și—ISRAFEL?
Mais où sont les neiges d'antan?

SLUGĂ VECHE CU URECHE
SCHIMB ALCOVUL CU CEASLOVUL
ARTA FUGII CU TRANSFUGII
AURUL CU LAURUL
DROBI DE SARE-N URSA MARE.

ÎMI SCOT CĂRJA-ÎNSINGURĂRII
ÎNSOȚIND TÂRZII ASCEȚI
ȘI DEZGHET
ORBIREA MĂRII
SĂ NU-L TREACĂ-N
NOAPTEA GREACĂ.

ÎI DAU LOC ÎN GLAUCOM
UN ARHAIC METRONOM
CĂRUIA CÂT CETĂȚUIA
STRANĂ CHEIA MUZICALĂ
O FÂȘIE DE MOȘIE
LAȚUL / GALBENĂ BETEALĂ
ȘI CUȚITUL
ASCUȚITUL
SĂ NU-L CALCE STAN PĂȚITUL.

LUMEA-MI ZICE sici bei
LADY BI
FLORARE DEPARTE
CÂND SORB FLORILOR DE TEI
/ TEIUL SFÂNT PRINOS PROHOD /
NUMAI NIMBUL—FORMA MORȚII
ȘI ÎNNOD
CU GÂND SCHILOD
POD
SĂ PRINDĂ GOANA TORȚII
/ ANI BĂTRÂNI ȘI GREI /
A INSĂLBI
A TREIA MOARTE
MOARTEA MEA RESPINS DE ZEI.

ORBI ÎN SLOIURI DE SAFIRE
TĂIEM NOUĂ MONASTIRE
DIN INSTINCT SÂNGEAP SĂ
IASĂ
RAZE PENTRU
PLÂNS PEDEAPSĂ
CUM ÎNMĂTĂSĂM MIREASĂ
EU LA MARGINE—EL: CENTRU.

ÎNTRE TÂMPLELE VASALE
VIAȚA-I OAZĂ
O SAHARĂ
DE-NTUNERIC ȘI POVARĂ
ȘI SUBT ARIPILE SALE
alto și tenor
crohmor
CORBULgreier NE VEGHEAZĂ.

Valeriu VALEGI

VAI PÂNĂ CÂND

Până când neașteptatul acord
din fibra gândului
îți va repeta din ce în ce mai rar
că nu contezi cu întreaga aură
în idilica imagine a ulciorului scufundat prin apele năpârți?

până când sălbaticul din pietre
ațipind mai mult decât liliecii
vai până când
vulturul rotindu-se precum farul deasupra capetelor
încrâncenate
nu se vor liniști
într-un continuu răsărit
cu o aură subțire vei lumina

ULTIMUL FUGAR

„Cât timp vei mai susține contrariul
cu fruntea descrețită de ipoteze?”
mă ispitești
cum veghez pe metereze cap breaz
și vânturile bat bat
din largul incendiat

din partea-mi piară
și ultimul fugar prin hologramele
craniilor înviorate de himere
cub bat tobele bat
pe ritmul ruginit prin prejur

„mai bine ai domoli
furia cadențată din orologiu”
te răstești
la o margine de drum
cu greu dezlipindu-te de frenezia
cum bate bate-n epiderma gălbuie

CONTINUA ALERGARE

Cum alergai năvalnic spre senectute
dan depărtare miresme de anotimp
dinadins ocolii de vulturii flămânzi
îți puneau gândurile pe jeratic

cum vânturai primăverile printre degete
nisipuri irigate de lacrimile ultimului visător
înăsprite inele pe degete delicate
cu greu struneau armonii de o viață

cam privegheai peste vesele roduri însera
din umbra luna memora asasinate în serie
lamele unei amiezi îți tatuau obrazul
într-un delir al urmașilor ruși de memorie

cum alergai ca un apucat spre alba fâgăduință
asemănat de câinele neascultător cu aroma dintr-o azimă
cu vâpaia dintr-un pendul confundat de o pasăre
ce mai ordine în această tornadă

LUNATICELE VII

Se făcea a ochi aprins
peste suprafața-n friguri

spre întinsa-i reculegere
ades ne-am trezit
nici ordine nici poftă de crâng
a priveliști se făcea
în suferință de preajmă
când vântul din strânsoarea-i de puștan nu ne slăbea

o, lunaticile văi luându-ne-o-nainte

E PESTE PUTERI

Vezi cum vița de vie se precipite
pe firul adânc
ursit da dimineți
și o adiere de somn
ne scutură mai tare
decât gândurile și o
avalanșă de amintiri se-ncumetă
peste creștetul copilului pleșuv
vezi cum vița vie
ne inundă vederea?
e peste puteri

CINE - CINEVA

Cine te-ndeamnă
să-ți pierzi capul
prin ceața ultimului burg?

auzi hohote înveninate
prin apele tulburi
aproape de gura peștelui mare

hei e cineva pe acolo
să-mi deslușească
hieroglifice înflorind în vid?

„nici gând să te fure
în chip de vultur
nici valul să nu-ți vândă înțelesul”

Ioan SUCIU

Epistola I

Gândul – pe gânduri,
Steaua – pe timp,
Iar noi, - cu vrerea
din cer în cer

Până în frigul
de alt alfabet
ducând tăcere
pe aripi arse

Și un neunde
și un nîcîcînd
pentru ce minte-n
cuvîntul «moarte»...

.....
Încolo,-s pajiști
Mării dedate

Epistola a III-a

(Aprilie)
anno domini 2003

Lumina care curge
Lumina care plînge
venind înspre izvoare

îmi pare că-și încarcă
(îmi pare că-și încearcă)
propriul ideal

cu încă o aripă
(cu încă-o nevenită)
pădure de real

inversă / și-nțeleaptă
mai mult decât tăcerea
din care a venit

Epistola a IV-a

(Nichitiana)

Da, conștiința Lui enunță
neîmpăcare unui vis
ce-ncepe unde se sfârșește
prea ne-nțeleșul paradis

Da, raza lui prea îngenunche
Norduri prin Țările-de-Jos
ale mult mîngâierii Umbrei
ne-liniștite preafrumos

Da, înțeleaptă Curtea Sa e
cu vești-povești și noduri, cum
printre egee semne-și taie
turci din zări câte-un lat fum

Da, El era în *ne-erare*
ca un Totem
pe *ne-iertare!*

Epistola a V-a

Într-o primăvară-vară
nevenită florioară,
neferită de-odinioară,
neferită (*din ce sîrg?*)
de din noști ce, încă,-și curg
patimile-n *cer*, - când după
datini, încă se mai pupă,-
se făcea că (parcă) Tu
ai fi vrut *și da* și nu
și venea-i de parcă-acu'
ai fi fost n-ai fi fost Tu
și veneai, un nor pe-un murg,
să-l iubesc și *să-l amurg*

Epistola a VI-a

Vara trecea
Cînd
încă nu venise...
Nu mă ierta
cu ploi reci, neprecise.

Arde-mă-n cer
(până la ne-mpăcare
te mai azur
într-o prea îndepărtare)

Cît să mai trec
vitalii în ne-vedere?

Vara... (concept
cu primăveri ucise)
Te mai aștept, -
Încă te aștept
Pe stele interzise.

Cu vitalii *văzînd*
La o altă putere!

PEISAJ

Constantin VREMULEȚ

CU DEAL ȘI FIINȚE

Când am văzut-o, în acea zi a fericirii sale, avea privirea aprinsă de vâlvătaia focului ei și buzele uscate de același foc. Sâniile îi tresăltau, încerca să-mi zâmbească într-un fel anume, necunoscut până atunci și eu m-am înfiorat cât de sălbatică mi s-a părut și dintr-odată am înțeles, nici eu nu știu cum, că împrejurările, tot ceea ce am crezut întotdeauna că trăise și era al ei, nu mai puteau să-i cuprindă firea, iar viața ei se va sfârâma pe drumuri și în căutări disperate.

Am întins mâna spre ea s-o rețin într-un fel, nici eu nu știam bine ce vroiam să fac atunci. Tata mă trimisese s-o caut peste tot și orice s-ar întâmpla s-o aduc acasă, mama era încovoiată de plâns, se înmuieră amândoi. N-aveau de gând s-o bată, nici măcar s-o dojenească, nici măcar să-i spună o vorbă; doar să fie lângă noi, să fim toți, după cum spunea tata, că altfel este să ne știm toți împreună, oricare ar fi el, necazul. Și numai eu am fost trimis s-o găsec; eu știam pe unde umbla tainic Mândica, pe unde-și rătăcise firea și gândurile și trebuia s-o aduc acasă, numai că n-am putut. Nici măcar n-am încercat să pot. Nu i-am zis nimic despre plânsul fără lacrimi al mamei, ce nu mai avea s-o părăsească până la moarte, nici despre încovoierea tatei, ce-1 știam om aprig și răzbunător, acum înfrânt și cu ochii plecați. Când am găsit-o, am rămas locului, ea s-a apropiat de mine cu pas ferit, că mă știa executorul orb al poruncilor tatei și când a ajuns la o lungime de braț, de-i simțeam dogoarea răsufării, n-am făcut nimic altceva, sau n-am putut fi în stare să fac altceva, decât să întind mâna spre fruntea ei frumoasă și binecuvântată. Doamne, ce frumoasă mi s-a năzărit să fie atunci Mândica, în ziua aceea: când tata mă trimisese s-o caut! S-a ferit de mâna mea, mai mult neștiind ce e cu mine, de ce nu-i zic pentru ce mă trimisese tata, de ce ședeam în marginea drumului și doar o priveam proteste. Vrajit. Vântul bătea ușor dinspre Urliga și poalele rochiei ei de stambă, subțiată, de atâta spălat, abia-i acopereau pulpele. Vezi cât de subțire s-a făcut, zici că-i din mătase din ceea fină! Abia acuma-i bună de purtat, îmi zisese ea într-o zi, pe când își strângea rochia de pe culme. Se subțiasse de tot și picioarele soră-mii se zăreau pline și halucinante prin ea. Mulți dintre flăcăii satului umblau după Mândica și-i căutau prietenie.

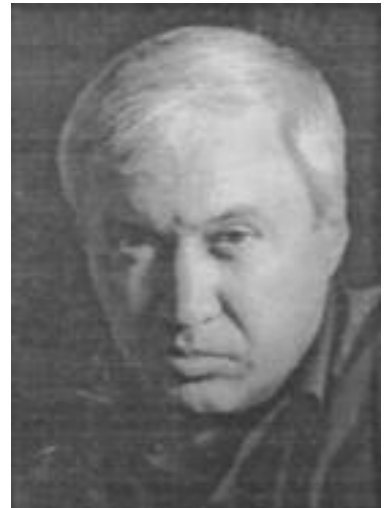
Soarele ardea chiar deasupra creștetului nostru și peste tot se vedeau numai năluciri. Ceva mai încolo de noi, în dreptul unei fășii înguste de bostănărie, era oprit un camion verde, prăfuit. De jur împrejur nu vedeam decât pustietate de câmp și coclauri. Ce-o fi fost cu hârbul ăla de camion oprit în marginea bostănăriei? Nu se zărea nimeni în preajmă, parcă ar fi fost părăsit. Aș fi putut s-o întreb pe Mândica, ea ar fi trebuit să știe, doar nu venise odată cu mine. Dealul Bentului era prăvălit de atâta arșiță și buzele crăpate ale soră-mii mi-ar fi fost dovadă, cu toate că focul ei era altul și mult mai mare. Dar n-am putut să îngăim nici măcar o vorbă. Numai fusta ei vâlurită mai aducea o părere de răcoare. Atunci, dinspre camion, cineva a strigat: haideți, măi, odată! Ce tot vă lungiți atâta? Cum

mai ajung eu până-n seară la Focșani?!

Mi-am întors nedumerit capul și, de după un pâlț de dracilă, crescut în marginea bostanei, a apărut un bărbat tânăr după mers și statură, care s-a îndreptat nu spre cel cu camionul, ci spre noi, mai bine zis, spre Mândica. Ținea în mână un pepene cărărat, cât capul unui copil.

- N-am găsit altul mai mare... Nici nu știu dacă, mai sunt.

Când a vorbit, am bănuit o ușoară întristare în glasul lui. Era tânăr, înalt și nici acum nu știu cum era îmbrăcat și care-i era fața. Ce am aflat atunci și n-am zis-o alor mei când m-am întors acasă fără soră-mea, a fost că se potriveau de minune amândoi. A spart pepenele cu pumnul și partea cu cocoșul i-a dat-o Mândicai. Mâncau, afundându-și toată fața în coaja pepenelui și nici măcar unul nu mă vedea, Sunt sigur că în clipa aceea nu mai știau că eram lângă ei, că-i priveam mut de uimire, de neînțelegere. Atunci n-am înțeles multe. Ochii Mândicai scânteiau, de nu mă puteam uita la ea, în timp ce bărbatul ăla străin, era străin de satul nostru, pe care nu-1 văzusem niciodată, îi sorbea cu nesăț fiecare privire, iar eu îl vedeam crescându-i aripi ca la arhanghelii. Miezul pepenelui se sfârâma mărunț, improșca nisipul fierbinte de la picioarele lor. Mâncau însetați din pepenele ăla afurisit ce nu se mai termina odată. Așa mi se părea mie. Nu înțelegeam cum doi oameni tineri ca ei, atât de însetați, nu reușeau să dovedească dintr-o înghițitură gâgălicea aia de pepene. Nu știam că, de fapt, atunci timpul lor era mai greu decât dealul pe care ne aflam, fiecare clipă măsurată și răzbătută cu simțirea și că el aștepta temător un răspuns. Mă găseam înafara celor gândite de ei, eram împăcat cu faptul că aveam să-i trădez pe ai mei, așa că, senin și fără nici o frământare, aveam cum să-i văd cât erau de frumoși. Și totuși, în toată neînțelegerea mea, se desprindea cu deosebită claritate o întrebare: cum de era în stare, Doamne, Mândica noastră să plece unde-o vedea cu ochii fără ca eu să mă împotrivesc, fără ca eu să-i pot spune măcar un cuvântel, mai ales că simțeam iminent plecarea ei, mai arzătoare decât arșița de nesuferit a soarelui de deasupra capului meu. Eu unul ședeam înmărmurit. Mă uitam la ei și din dorința avidă de a reține cât mai bine clipa aceea, de a-i stoarce toate înțelesurile pentru a le spune, atât cât aș fi putut pricepe eu, alor mei, să descopăr măcar un indiciu care să-i lămurească întrucâtva, să-i liniștească și să le dea speranță și puterea așteptării, nu i-am văzut prea bine, decât prinși într-un ansamblu generalizator; două umbre echivoce pe un fundal pustiu, alb-gălbui, pe alocuri cenușiu, o imagine reținută pentru o clipă pe retina memoriei mele, ca apoi imediat să dispară, lăsând doar senzația vagă a unui vis avut.

La azul glasului răgușit și ușor întărit al șoferului de la camionul verde - „Haideti, mă, odată! Ce mama dracului ați înțepenit ca proștii cu țurloaiele înfipse în țărână? Dacă v-ați răzgândit, iaca, pornesc motorul și plec și fără voi!” – întrucâtva mi-am revenit. Dudiul strâșnic al motorului m-a plesnit peste față ca o palmă rece, mai tare decât vocea șoferului. În clipele acelea am văzut-o pentru ultima oară pe Mândica. Au aruncat cojile de pepene și colbul le-a înghițit. S-a întors spre mine și privirea ei m-a ocolit, ca și cum i-ar fi fost teamă ca nu cumva să-i pară rău de hotărârea luată. Era ea și totuși mi s-a părut străina, îndepărtată. Am auzit-o spunându-mi: Mă duc cu omul ăsta, Costine... Atât. Pe moment, mi s-a părut c-ar fi vrut să mă îmbrățișeze, numai că eu nu mai aveam puterea s-o îmbrățișez. Am întins mâna doar să-i ating fruntea și gestul nu l-am terminat, cu toate că tare aș fi vrut să păstrez măcar în vârful degetelor amintirea ei.

Cel cu camionul a ambalat puternic, de-a răscolit praful în jur și a claxonat de mai multe ori. Omul acela, al cărui nume n-aveam să-l aflui niciodată, a luat-o pe soră-mea de mână și au fugit spre camion. Am mai văzut cum se cațără pe obloanele înalte ale camionului și mișcările lor agitate. Măinile despuiate de haine, albe și lungi deasupra capului n-am să le uit, prea căutau să se agate de ceva, prea îmi dăduseră impresia că cei doi vroiau neapărat să se salveze. De cine? Ce primejdie îi pândește? Încotro le putea fi salvarea? Apoi praful s-a ridicat până la cer, dealul Bentului s-a făcut nevăzut și mie nu mi-a rămas decât să mă întorc înfiorat acasă.

Tata mi-a ascultat cât mi-a ascultat bălbăiala și, în cele din urmă, mi-a dat o palmă părintească peste ceafă. A fost mai mult un gest prietenesc, de compătimire și totodată de solidaritate la pagubă, decât o lovitură care să mă doară. Mi-a zis:

- Măi, prostule, nu ești bun de nimic. Trebuia s-o întorci din drum... Da' dacă a fost să fie așa...

- Tu, Nicoară, ai fi putut s-o întorci? 1-a întrebat mama cu vocea uscată de plâns.

- Nu știu... Cred că nici eu n-aș fi izbutit. De acum încolo pentru mine-i ca și moartă. N-am s-o primesc decât în vis ori la miezul nopții ca pe strigoi...

Așa a și fost. În anii care au urmat, Mândica n-a dat pe la noi decât în puterea nopții, în visele dureroase ale mamei, la ceasurile cele mai târzii, când vreun camion se oprea bufnind și trosnind din toate încheieturile în dreptul porții noastre. Era timpul când eu dormeam și mă trezeam din cauza vocilor înăbușite de plâns și de durere ce veneau din camera vecină. Prin perdeaua din geamul ușii vedeam umbre subțiri strecurându-se firav în lumina chioară a lămpii abia aprinse. Ca să desprind ceva din cele spuse, abia respiram. Din ce drumuri vii tu, Mândica? Pe unde trăiești și cine-ți poartă ție de grijă? Pari tare necăjită și tot rochia asta de stambă o ai pe tine... De-acuma se lasă frig și tare goală mai ești! Simțeam eu c-ai să treci pe aici. Te-am visat într-o noapte. Ba, de ce să mint? te visez în fiecare noapte. Cum vreau să ațipesc oleacă, tu-mi apari în vis și nu mă lași deloc. Te văd tot timpul plângând și când vreau să te chem la mine, tu te îndepărtezi. Te tot îndepărtezi și-n urma ta nu se ridică decât praful... Mi-a trimis soră-ta de la Brăila o rochie de-a ei, dintr-alea de mătase, că pe ea n-o mai ajunge că s-a îngrășat, am să ți-o dau ție, că și așa n-ai avut parte de rochie de mătase. Și lasă gioarsa asta de pe tine, că nici florile nu i se mai vad de arșă de soare ce este Pe mine nu mă aranjează, e prea ochioasă și colorată, pentru anii mei. Și-am să-ți mai dau o jachetă din lână albă, doar ce-am terminat-o. Aveam de gând s-o bag în frunză fiartă de nuc, da e mai bine că n-am băgat-o. Ți-o dau ție, că afară e frig. Și la drum e tare frig când ești de departe

și nu te cunoaște nimeni... Să tot fie vreo patru ani de când ai plecat. Mare necaz ne-ai mai făcut și măcar dacă ar fi fost din vina ta. De atunci, tat-tu n-a mai ridicat capul din pământ. Tace tot timpul. Parc-ai mort și se preumblă printre vii. Asta e! Tace și se uită prin tine. Tu măcar pe acolo, pe unde umbli, ai vreun rost la viață? Știi măcar de răsăritul și apusul soarelui? Ai bărbat, ai copii? Că frate-tu, Costin, ne-a zis că atunci ai fi plecat cu un om străin de sat. Îl mai ai de bărbat? Ai vreo casă a ta, vreo odaie a ta unde să te dai cu capul de pereți la deznădejde? Pari nemâncată și năclăită de praful drumului. Să-ți pun ceva de mâncare și să încălzesc cazanul cu apă... De ce să nu mănânci, de ce să nu te speli? Dacă-i așa mare nevoie, rămâi peste noapte și pleci mâine în zori. Lasă focului camionul ăla să plece și fără tine! Oi găsi tu altul, dacă ți-i așa dor de ducă. Bietul taică-tu crede că, dac-ar avea bani să-ți cumpere o altă mașină de cusut, tu te-ai întoarce acasă și te-ai liniști. N-ai mai bate drumurile-n lung și cât cuprinzi cu ochii.

Stând la pândă cu suflarea întretăiată, știam că sora-mea, Mândica, era pe plecare, că plângea înfundat și că mama ar fi vrut s-o îmbărbăteze, abia abținându-se și ea.

Am auzit scârțâind ușa de la tindă, pașii grăbiți, furișai ai soră-mii, apoi poarta, apoi camionul duindu și zgomotul lui de fiare răzvrățite spărgând liniștea satului. Când nu s-a mai auzit nimic, lampa s-a stins și eu am adormit în plânsul înfundat al mamei. A doua zi, tata, cunoscător în toate și, cu trecerea anilor din ce în ce mai bănuitor și închis în el, a întrebat-o pe mama:

- Ce-i, Catincă, iar te-a vizitat aia azi-noapte?

De când soră-mea plecase, tata nu-i mai pronunțase numele.

- Am visat-o tot în rochia aia de stambă, goală vai de capul ei. Zgribulită și lihnită de foame...

- Și tu i-ai dat rochia de mătase și jacheta, ta albă...

- I-am dat, Nicoară, oare puteam s-o las să plece în rochie de stambă, acum, în prag de iarnă?

Ascultam vorbirea alor mei și nu înțelegeam nimic. Să fi fost vis sau aievea ce văzusem eu azi noapte în perdeluța luminată a ușii și ce ascultasem cu sufletul la gură?

Anii treceau cu nopți petrecute privind furișat în perdeaua luminată a ușii dinspre odaia alăturată. Începusem să mai dezleg și eu câte ceva din taina întâmplărilor, însă mai aveam multe de aflat. La școală treceam drept un mare talent în ale desenului. Toți se minunau ce peisaje frumoase făceam în creioane colorate și acuarelă. De mai mult timp, mă bătea gândul să fac un portret al soră-mii. Prea îmi era dor de ea. Am tot încercat în fel și chip, dar nu mi-a reușit mare lucru. Din amintire nu-mi ieșea deloc chipul Mândicăi. Am scotocit prin puținele lucruri mărunte ținute de mama într-un sertar de la o masă în speranța că voi găsi o poză de-a sora-mii care să mă inspire, să mă ajute în a-i creiona trăsăturile. N-am găsit nimic. Atunci, ca să mă eliberez de această dorință a mea ce începuse să mă obsedeze, m-am apucat, mai mult într-o joacă, să desenez dealul Bentului, așa cum îl văzusem eu cândva, într-o zi toridă de vară, ars și părjolit de soare. În zarea gălbuie a cerului am schițat un camion verde, prăfuit și, în apropierea lui, două siluete foarte vagi, a unui bărbat și a unei femei, ce se îngemănau. Desenul meu li s-a părut tuturor atât de izbutit, încât mi s-a propus să-l trimit la un concurs de desene școlare ce tocmai avea loc. Însă pentru asta mi s-a cerut și un titlu. Desenul meu trebuia să aibă o temă, un subiect ce mă inspirase. Știindu-mi durerea și dorul, n-am stat prea mult pe gânduri și l-am intitulat „Cea mai fericită zi din viața soră-mii, Mândica”. Cei care se ocupau de expedierea desenului meu la concurs n-au fost deloc de acord cu un asemenea titlu și au pus ei altul din oficiu „Peisaj cu deal și ființe”... În fond, aveam și ei dreptate. □

Jumătate de sisif

Ioana URSU

- Băăă! le strigă Costică tovarășilor săi, cățarat pe un dâmb aflat pentru ei pe linia orizontului.

Ciobanii se strâmbară istoviți și se prăbușiră pe poteca largă cum nimeriră, parcă pentru a se feri de strigătul celui alt, ale cărui ecouri îi pocneau cu ritmicitatea violentă a valului marin pe vreme de furtună. Văzându-se nebăgat în seamă, bătrânul Pan, căruia păreau a-i fi închinată trupurile părăsite pe coasta dealului, întoarse spatele cărării anevoioase, compactându-și universul în dâmbul înierbat pe care se așezase.

- Vă spun eu! N-o mai duce mult moșneagul! rosti într-un târziu unul dintre bărbații de pe potecă.

Un altul se ridică tacticos și, căscând cu poftă, îi trase celui alt o înjurătură copioasă.

- Nu vezi că e mai sprinten ca o capră neagră?

- Nu moare moșu', întări un altul.

- Cine să moară, mă? întrebă o voce subțirică.

- Prásleo, unde-mi ești?

- Da' ce? Ai orbu' găinilor de nu mă vezi? se revoltă într-un chip ridicol vocea.

- Unde ești mic, așa, uitasem de tine, replică unul dintre bărbați.

La asta, un tufiș de prin preajmă se cutremură și țâșni din el un băiețandru de vreo 10 ani, care se năpusti asupra celui pe care-l bănuia c-ar fi vorbit ultima oară și, sub amenințarea pumnului său mărunț, îl întrebă pe adversarul său, cu un aer de învingător și un zâmbet copilăresc pe buze:

- Acuma, cine mai e mic?

Țăranul, însă, tăcu, prea obosit, pesemne, pentru a mai răspunde. Copilul, văzându-se nebăgat în seamă, îl părăsi încredințat că a nimicit un dușman de temut și-i sări pe grumaz, în chiar clipa următoare, altuia.

- Cine moare? întrebă Práslea, bătând toaca în pieptul bărbatului.

- Ei, prostii!

- Cine? Cine? repetă copilul din ce în ce mai speriat.

Ciobanii zăceau ca morți de-a curmezișul cărării, nepăsători la rugămințile lui, însă băiatul se culcă asemenea lor, pe pământ, cu privirea pierdută în zenit, în așteptarea unui răspuns.

Într-un târziu, cel de-al patrulea, care până atunci nu spusese nimic, îl chemă la el.

- Cine moare? își repetă copilul întrebarea, culcându-se peste trupul firav al tânărului, care nu făcu altceva decât să ofteze.

- Vreau să știu cine moare! șopti din nou, pe un ton macabru.

- De unde să știu eu, măi Práslea?

- Ba știi! strigă copilul, gătit de nelămuriri. Spune-mi, spune-mi cine moare!

- Cu toții murim, răspunse tânărul cu un zâmbet amar.

- Și tu?

- Și tu.

- Dar tu? Tu... o să mori?

- Și eu. Dar toate astea o să se întâmple târziu de tot... rosti ciobanul cu un licăr rece în ochi.

Băiatul îi privi chipul îndelung, apoi se ridică și dispăru. Ceilalți, profitând de lipsa lui, își continuă gâlceava, evaluând cu sânge rece posibilitatea morții bătrânului. Oilor nu le purta nimeni de grijă, însă ele erau mulțumite de coasta înierbată pe care fuseseră aduse.

Bătrânul nu se mișcase, lucru care nu afecta prea mult discuția, pentru că oamenii nu mor și rămân țepeni, așa de-a-mpicioarele, din prima clipă. Nu adormise, nici obosit nu era. Doar că nu mai voia să se ridice. De departe, ba chiar și de pe cărare, coama dealului părea una obișnuită. Bătrânul era, ce-i drept, singurul care o urcase, însă ciobanii nu mai îndrăzneau de mult să-și ducă oile dincolo de ea, din inerție, poate. Era vârful pe care de zeci de ani îl cucerea. Singur, în numele tuturor. În fapt, dealul nu era decât jumătate de deal, ca și cum l-ar fi retezat, la începuturi, cineva pe din două. Dar asta n-o putea ști decât bătrânul, care privea, cocoțat pe jumătatea asta de deal, prăpastia de dedesubt. Acum, mai mult ca oricând, se simțea bicisnic și puternic totodată. De jur împrejurul său, cât să-ți sature plămâni, nu era decât cerul. Era atât de sus, încât orizontul devenise un singur punct: el.

Din spate se auzi o bufnitură. Bătrânul nu se sinchisea de nimic. Cunoștea după mers pe oricine.

- Vino lângă mine! îl îndemnă el pe băiatul care se scutura de praf.

Copilul urcă sprinten cei câțiva metri care-l despărteau de bătrânul Pan și se așeză liniștit pe marginea prăpastiei, fluturându-și picioarele în gol.

- Petrică mi-a spus că toată lumea moare, începu el fără nici un fel de introducere.

- Petrică spune multe.

- Cu tine pot vorbi serios. Tu nu mă iei în răs niciodată. Niciodată nu m-ai strigat Práslea.

- Așa se și cuvine.

- Tu o să mori?

- Nimeni nu moare.

- Nici măcar eu?

- Nici măcar tu.

Amuțiră amândoi.

- Atât ai avut să mă-ntrebi?

- Atât.

- Atunci du-te și vezi ce fac oile. E vremea să mergem.

Copilul se execută, în timp ce Pan privea străfundul prăpastiei bizare din față-i cu o curiozitate afectuoasă. Se întunecase dincoace de deal. Numai jumătatea lipsă era neschimbată.

Ciobanii îl strigară. Se ridică și, fără să mai privească înapoi, porni spre cei de pe cărare.

- Ce-ai făcut atâtea ore pe coast-aia? îl întrebă cu ironie tânărul.

- Nimic. Priveam și eu drumul...

Radu TUDORAN

în anii debutului

Cristina DINU

Prozator prolific, autor a peste 23 de volume, suficiente să alcătuiască opera, „al cărei orizont a urmărit să acopere trei sute șazeci de grade, toate punctele cardinale”, Radu Tudoran, al cărui talent a fost recunoscut încă din anii debutului cu romanul *Un port la răsărit* (1942), se pare că a fost pe nedrept uitat nu numai de critica și istoria literară, dar și de cititori.

Despre viața scriitorului ne-au rămas puține date, câteva interviuri prin revistele literare ale vremii, o prezentare a scrierilor făcute de el însuși, însemnări ale scriitorului Geo Bogza, fratele prozatorului, câteva jurnale de călătorie din care se conturează profilul său psihologic. Parcimonia mărturisirilor se datorează în primul rând unei firi mult prea reticente.

Radu Tudoran, pseudonimul lui Nicolae Bogza, se naște pe 08 martie 1910, pe meleaguri prahovene, în comuna Blejoi, ca fiu a lui Alexandru Bogza, funcționar în marina comercială, apoi antreprenor, și al Elenei Rhea Silvia, ambii părinți fiind moldoveni, aspect nu lipsit de semnificație, ultimul din cei cinci copii ai familiei, toți având veleități literare (Alexandru, Ovidiu, Elena, George). Geo Bogza, în ultima sa carte realizată cu Diana Turconi (*Eu sunt ținta*, Editura Du style, București, 1996) explică această predispoziție ca fiind transmisă pe linie paternă: „tatăl meu a fost marinar și a călătorit mult prin lume. Cred ca el a acumulat o mare parte de impresii și din ele se trage, probabil, pornirea noastră pentru scris”.

Înclinația pe care Radu Tudoran a avut-o întotdeauna pentru spațiul vast al mării, ca expresie a întinderilor nesfârșite, pomește de la modelul câmpiei natale, arhetip matriceal prelungit în imaginea mării pe care o descoperă la vârsta de 12 ani, când evadează din toposul geografic al copilăriei înainte ca ea să se sfârșească: „Nu pot să nu mă gândesc la locurile copilăriei fiindcă lor le datorez formația sufletului meu și a firii mele, [...] Teleajenului și câmpiei unde am făcut primii pași în viață le datorez un apetit de viață nestins până astăzi ceea ce dă existenței mele un sens plin de emoție și de culoare.” (Manuscris, Muzeul Memorial B. P. Hasdeu - Colecția Al. Tudor-Miu).

Cu altă ocazie, Radu Tudoran arată că a evadat din spațiul geografic al copilăriei înainte ca aceasta să se sfârșească, marea pe care a întâlnit-o la 12 ani, este de fapt, „prelungirea câmpiei”. „A pleca, mai spune el în 1966, e un verb sonor și viu și din toate cred că mi-a plăcut totdeauna cel mai mult.” De altfel, toată proza scriitorului stă sub semnul acestei plecări.

Începutul literar al scriitorului se leagă de o vârstă incredibil de fragedă, avea doar 8 ani când a conceput primele scrieri, fiind adeseori favorizat de profesori, colegii numindu-l „într-o bațjocură admirativă - maestru”, cuvânt dezavuat întreaga viață, părându-i-se că ascunde o ironie. Începând de acum, își face ucenicia îndelung, timp de 20 de ani scriind mii de pagini, până la 28 de ani, când publică. Scrisul a reprezentat încă din copilărie o imperioasă necesitate de exprimare „ca foamea și setea, și poate că tocmai ca ele și-ar găsi o explicație biologică” (dialog cu Ion Munteanu, *România literară*, nr. 44 / 1977).

De la 28 de ani își începe activitatea literară cu adevărat, debutând cu reportajul eseu *Oameni care nu au ce face cu*

viața și Oameni care nu au ce și-o ține în Lumea românească (1938), având ca directori pe Zaharia Stancu și Constantin Clonaru. apoi publică nuvela *Aerodromul de la Șura Mică* în revista *Azi* (1939) a lui Zaharia Stancu.

Impulsul creator 1-a determinat să scrie pentru că avea ceva de spus oamenilor, nu pentru a-și câștiga notorietatea, de aceea primele pagini le-a publicat sub pseudonime diferite. Începându-și activitatea publicistică la același ziar cu fratele sau, Geo Bogza, a urmărit să nu fie confundați unul cu celălalt, cum se mai cunosc cazuri în literatură, dar nici să pară că ziarul ar fi o afacere de familie (dialog cu

Mara Nicoară în *Contemporanul* nr. 45 / 1989). Unul dintre aceste pseudonime (Radu Tudoran) a devenit numele consacării sale numai din întâmplare: a semnat cu el o coloană de ziar (*Curentul*, 1939) care s-a transformat mai târziu într-un roman de 500 de pagini (*Flăcările*).

Experiența jurnalistică a fost pentru prozator foarte interesantă, considerând-o un exercițiu de lansare, fiind „poarta cea mai sigură către literatură”; deși i-a acordat un rol de tranziție în activitatea sa, ziaristica 1-a pasionat: „toate experiențele m-au pasionat și le-am condus până la ultima consecință. (...) Pentru mine, redacția ziarului era, pe vremea când am acceptat-o, un imens ecran de televiziune, inexistent pe atunci ca realizare electronică. Era o fereastră deschisă spre tot ce însemna omenirea. O telegramă de presă primită la miezul nopții reprezenta o bătaie de inimă. Într-o redacție de ziar, într-o singură seară, faci ocolul pământului.” După activitatea la ziarul *Lumea românească* a urmat colaborarea la *Timpul*, *Azi*, *Curentul*, ultima redacție fiind *Evenimentul zilei*, la care colabora și Ion Vineanu. Gazetăria 1-a ajutat, ca viitor scriitor, să se familiarizeze cu tipografia, pe care o considera „cea mai solemnă dintre catedralele construite vreodată de o credință omenească”, i-a facilitat cunoașterea unor oameni consacrați pentru care avea o imensă admirație.

Păreră lui este că flecare ziarist este un potențial scriitor, iar „ziarul e schița la zi a viitoarelor noastre romane” (dialog cu Sânziana Pop în *Lucafărul* nr. 43 /1937). Motivul principal pentru care a renunțat la viața de gazetar a fost acela că „ziarul reprezintă numai cotidianul, în timp ce literatura reprezintă epoca”. A renunțat la gazetărie după ce tipărise a doua carte și o începuse pe a treia.

Intenția lui era să deuteze cu un roman, dar a înțeles că nici un editor n-ar fi publicat câteva sute de pagini ale unui autor necunoscut, de aceea a considerat necesar să-și deschidă drumul în literatură în mod normal, cu proza scurtă, și-a transformat romanele în nuvele, multiplicându-le, din unul a scris două, iar altele nouă.

Debutază editorial în 1940, la Editura Socec, cu grupajul de nuvele și povestiri *Orașul cu fete sărace*, cuprinzând 203 pagini, exact când armata germană intra în Belgia, și are în sumar *Orașul cu fete sărace*, *Mamocica*, *Șase monede albe*, *Bombardamentul*, *Foehn*, *Aerodromul de la Șura Mică*, *Într-o noapte de război*, *Întâmplare din alt sezon*, *Gâsca lui Ivan Coleșnicu*, *Un Crăciun în satul cazaclor*. Această carte este expresia exercițiilor de roman, cele mai multe prefigurează, cu sau fără intenție, cărțile de mai târziu. Ea prezintă mai mult un interes istoric, o fază a începutului literar, dar și o încercare de a pătrunde în literatură. Deși n-a simțit chemare pentru genul scurt, scriitorul l-a tratat cu multă seriozitate, scriind sincer. Fiecare nuvelă are notată la sfârșit data redactării ei, permițându-se stabilirea unei cronologii. În *Revista Fundațiilor Regale* din iunie 1941, Ion Frunzetti aprecia această carte astfel: „Fără să fie creator de stil, d. Radu Tudoran este un bun mânuitor al lui, dublat de un original și incisiv observator. Iar tipurile prezentate de d-sa, specifice unei anumite perioade a evoluției noastre sociale, sunt dintre cele care rămân.” Referiri la nuvelele de început face și Laurențiu Fulga, în numărul din septembrie 1942 al aceleiași reviste, în care remarcă ușurința stilului degajat și viziunea unei lumi care, după lectură, rămâne totuși ștearsă.

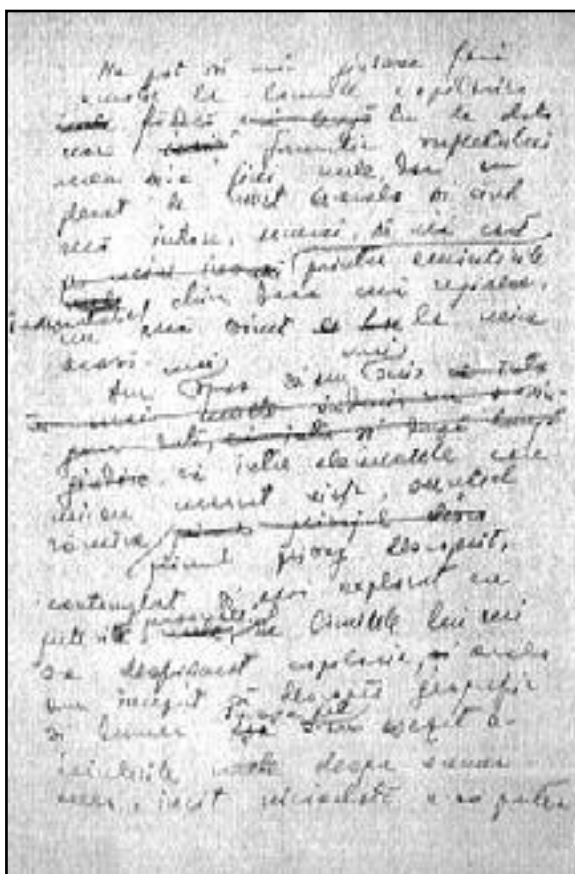
În vara anului 1941, scriitorul publică fragmentar în *Curentul literar* romanul *Nafragiul*, care va apărea la Editura Socec cu titlul *Un port la răsărit*. Capitolele publicate asupra cărora prozatorul a revenit în edițiile următoare sunt: Zile și nopți în alt oraș, Întâmplări dinspre ziuă, În timp ce moare un om, După ce luminile s-au stins, Cruciera halucinantă. În dialogul cu Valeriu Râpeanu din *România literară* nr. 5 / 1986, Radu Tudoran relevă succesul nesperat al acestui prim roman care s-a bucurat de aprecierea unanimă a criticii: cartea era considerată o consacrare. Romanul este definitivat după două versiuni anterioare și comentat favorabil de critica literară, în primul rând de Perpessicius. El devine în mod spontan un best-seller, tipărindu-se în șase ediții, din 1942 până în 1944, când a fost interzis și scos din bibliotecile publice ca și volumul de nuvele *Orașul cu fete sărace*, deoarece acțiunea se petrecea în Basarabia, desprinsă de țară, iar spiritul slav era considerat incompatibil cu cel latin. Nostalgia lui pentru Basarabia și pentru oamenii săi a rămas vie, ca permanent motiv de suferință. Acest roman este rezultatul unei experiențe proprii, a unui contact viu cu lumea Basarabiei, acest ținut, în care o realitate dură a avut un puternic impact asupra conștiinței sale.

Cartea apare în momentul când monumentală *Istorie a literaturii române de la origini și până în prezent* a lui G. Călinescu se afla în tipografie. În cronică la roman apărută în ziarul *Acțiunea* din 7 februarie 1942, Perpessicius consemna: „Radu Tudoran se vâdește deopotrivă psiholog

și narator, poet al inimei și poet al apelor, în zugrăvirea cărora folosește un stil din cele mai epurate. *Un port la răsărit* consacră un romancier de mare clasă.” Pentru acest roman primește în 1943 premiul Societății Scriitorilor Români.

În dialogul cu Ion Munteanu (*România literară* nr 44 / 1977) scriitorul precizează că cel mai folositor sfat primit în ucenicia sa literară i-l datorează criticului literar Șerban Cioculescu. Deși nu era consacrat în literatură, scria la romanul *Un port la răsărit* și era nemulțumit că nu avea fluența necesară în idei și în fraze, iar marele critic l-a sfătuit să treacă peste aceste dificultăți mărunte și să meargă mai departe. El îl îndeamnă să facă apropiere între munca scrisului și mersul pe bicicletă, în care trebuie să te uiți la drum, nu la roata din față. Scriitorul l-a ascultat sfatul și a procedat întocmai, sărind capitole întregi pentru care nu mai avea inspirație și le continuă după terminarea altora.

Anul 1942 marchează pentru scriitor începutul unei

etape decisive în viața sa, când se dedică exclusiv scrisului.

Impune, la noi, mitul scriitorului profesionist, conștient de acțiunea sa. A scris mult, pentru cei câțiva ani de activitate literară și publicistică, precum într-o cursă contracronometru; a scris suferind cumplite mizerii materiale, dezamagiri și înfrângerii, în lupta continuă și demnă cu o boală necruțătoare. A vrut parcă să se împotrivescă destinului pamântesc, închipuind proiecte care depășesc puterile unui om, fie el și mai puțin obișnuit. Astfel, prin compensație, și-a prelungit existența în forul său interior, dar și în acela al unui energetism eficient, după principiul arderii etapelor. A trăit condiția omului modern în expresia ei cea mai autentică: tragism, revoltă, aspirație, înfrângere, radicalitate, atitudine critică față de stagnare, tentația inovării, setea de realitate esențială, impulsul ascensional, asumarea dinamicii contradictoriului, deschiderea către realitatea polivalentă...

Vasile Baghiu

Punctul de plecare

După ce inflația de non-ficțiune s-a mai potolit și proza de ficțiune și-a recăpătat un loc mai în lumina reflectoarelor, cel mai vizibil pare a fi romanul – de la câteva zeci de pagini până la o mie. Nimic nou sub soare, însă, chiar dacă niște formule (tehnici) se vor înnoitoare ori măcar sincrone cu tendințe ale veacului abia început. Chir exuberanțele unor critici pe acestea din urmă se întemeiază, mai cu seamă, iar nu pe paradigma existențială. Parcă se vrea cu tot dinadinsul să i se dea dreptate lui Gilles Deleuze („Lumea modernă e lumea simulacrelor, în care omul nu supraviețuiește lui Dumnezeu, identitatea subiectului nu supraviețuiește identității substanței”) nu în esența demersului său, ci în aceea a judecății sale, pe care o ia drept concluzie. Întoarcerea la narațiune (*a povesti*) se produce, totuși; un fel de sfătoșenie se revigorează, reînvățăm să ascultăm, să ne ascultăm pe noi înșine, să dăm semnificație mai degrabă clipei, decât eternității, să transferăm valoarea perenului asupra efemerului.

Lectura cărții lui Vasile Baghiu* a fost „punctul de plecare” pentru considerațiile de mai sus. Autorul își joacă fluent rolul de intermediar între o realitate aparent convențională și o ficțiune robustă, pe care, sub masca modestiei, o întitulează (doar) transcriere. Școala poeziei își pune puternic amprenta asupra coerenței narative. Pe bună dreptate, Adina Kenereș afirmă, într-un fel de „notă asupra ediției”, că „poezie nu se termină niciodată, iar cea mai bună probă are pilonii înfipti în apele freatice ale poeziei”. Demersul ficțional al lui V. Baghiu este, în fond, polemic: într-un fel, ne arată că se întâmplă ceva și acolo unde pare că nu se întâmplă nimic. În general, narațiunile sale nu se referă la *facte*, ci la ceea ce le precede ori le succede sau la interludii. Mai toate personajele trăiesc nesiguranțe (emoția, îndoiala) de dinaintea *actului* ori golul de după. Elevul Vincent are de ținut o comunicare (*un speech*) la o întrunire culturală găzduită de o mănăstire și așteptările sale cu privire la atmosferă („toți sunt serioși, pasionați, responsabili) sunt înșelate de banalitatea (firească?), superficialitatea în care decurge totul în jurul său. Olga (*Plictiseală la Sofia*) se gândește „că tot ceea ce trebuia să fie exotic în această călătorie se consumase, probabil, *fără ca ea să observe*” (subl. m. - Fl. D). Dora („căsătorită relativ devreme”), părăsită de soț, a găsit de lucru în Italia și plânge de dorul celor doi copii „și *din motive pe care nu le poate desluși*” (subl. m. - Fl. D). Un asistent medical cu preocupări literare, șicanat de colegi, înjurat de o presă cripto-comunistă, e selectat pentru o bursă germană: „O porțiță se deschisese și pentru el” Mai toate personajele (*alte ego-uri* ale autorului?) ascund un real potențial creator sub aparența de timiditate, retractilitate, modestie, dar nimeni nu e interesat să treacă dincolo de stratul superficial, mediul social înconjurător e, în cel mai fericit caz, indiferent.

Scritura este de tip cinematografic, curge ușor și sigur, jocurile povestirii în ramă creează chiar ritmuri muzicale subtile (reitez: școala poeziei...), *flash back*-urile vin atunci când trebuie. Cititorul e luat drept complice la poveste, într-un loc (*Un oboi în Balcani*), fiind invitat la efort de memorie („efectul unei scene misterioase dintr-un film după Bradbury”; „ca-ntr-un film de Kusturica”; „totul părea rupt dintr-un scenariu science-fiction”), iar altundeva o întrebare sună astfel: «Te gândești la Hitchcock?», însă nu există un abuz de livresc. Majoritatea textelor comunică

între ele consonează ca atmosferă interioară și socială, fie „acasă”, fie în străinătate. (*Domnișoara Veta nu mai avea răbdare* este, însă, în afara seriei și ar merita o analiză separată, ca urmare a accentului deliberat parabolic.)

Cartea lui V. Baghiu este și o meditație asupra condițiilor scriitorului în lumea contemporană: marginalizat, disprețuit într-o societate în schimbare, instabilă, cu om surdina pusă vocilor moralei. «A, ești scriitor, mă! Poate scrii și despre mine!» sună o replică ce-l face pe Valentin (*O mână se ajutor*) să simtă „că joacă într-o piesă proastă”. Iar subiectul acesteia este el, scriitorul. De unde concluzi că „numai dacă privești în urmă, în propria viață, poți găsi subiecte” (p. 117). Sau, mai mult, chiar acolo unde, pentru alții, nu se întâmplă nimic, scriitorul (ne) descoperă *că nimicul se întâmplă*. El este, azi, singurul (poate) care acceptă în logica textului includerea terțului, imaginea *ideea vagă*, refuzând gândirea de tip ori-ori, în conformitate cu teoria adorniană potrivit căruia textul literar nu este, cum l-a imaginat Hegel, o totalitate omogenă sau o structură de semnificații definibile, în cadrul unui structuralism oarecare, el se sustrage unei gândiri conceptuale, unei deconstrucții lipsite de reflecție dialogică, sociologică și istorică. Oricât ar deranja pe unii, textul literar nu este o structură aporetică. „*La parole ou l'écriture que le promène dans le monde transport un secret qui me reste inaccessible*” – recunoștea însuși Derrida. Lui Vasile Baghiu, se pare că acest secret îi este accesibil. Și, într-un fel sau altul, ne deschide și nouă o fereastră spre a-l întrevădea. (Florian POPESCU)

*Vasile Baghiu – *Punctul de plecare*, șaisprezece transcrieri, Editura Compania, București, 2004

Isabela Stoicescu

Tărâmul așteptării

La cei 17 ani ai săi, Isabela Stoicescu are deja trei cărți de poezie, lucru care, desigur, ar putea fi considerat o dovadă de precocitate, frecvent întâlnită la vârsta copilăriei și adolescenței. Numai că volumele sale de până acum au și fost răsplătite cu diverse prilejuri naționale și internaționale: premiul întâi la concursul de poezie Nichita Stănescu - ediția 2002; premiul întâi pentru cel mai bun volum de debut acordat de revista Cronică, tot în 2002; premiul special al Festivalului internațional de poezie Nichita Stănescu, ediția 2003; premiul întâi al Ministerului Educației și Cercetării și uniunii Scriitorilor din România pentru creație literară *Junior* pe anul 2003. Or, asta devine de-acum o altă dovadă, a recunoșterii sale firești de către lumea bună a poeziei.

Răspunsul Isabelei Stoicescu la surprizele și speranțele cu care a fost întâmpinată este acest al treilea volum, *Tărâmul așteptării**, care nu numai confirmă, ci și consolidează promisiunile din celelalte două. Cele ce puteau fi considerate, în urmă cu numai trei ani, și niște exuberanțe juvenile ale unei fetițe de o sensibilitate fără îndoială remarcabilă, și-au schimbat între timp înfățișarea, ca și sensurile. Pe atunci, viitoarea poetă, mai apropiată de propria sa copilărie, putea descrie gerul ca pe un copil cu nasul roșu sau bucuria ca pe o pădure pururi tânără. Pe atunci, chiar își putea socoti poemele niște alte digitații pe claviatura literelor, așa cum desenele și muzica, tot ale ei, puteau fi digitații pe alte claviaturi. N-ar fi fost aceasta decât încă o dovadă a purității, chiar dacă nu și a candorii copilărești. Ar fi fost însă, în același timp, o cale de a-și descoperi propriul univers de idei, care n-avea să mai fie unul al copilăriei.

Între timp, așadar într-un interval de numai trei ani, s-au petrecut o serie de modificări atât în registrul de motive al autoarei, cât și în înțelesurile sale valorice, prin urmare, atât în suprafață, cât și în adâncime. Ceea ce era, dacă era cu adevărat, un exercițiu, a devenit vocație poetică - o vocație declarată asumată. La șaisprezece ani, într-un poem intitulat chiar așa, Isabela Stoicescu începea deja să-și reproșeze, cu îngrijorare: „Te-nvelești prea ușor / cu lutul iluziilor / ignorând ploaia greșelii, / valul minciunii, / fulgerul disperării.” Pentru ca, la șaptesprezece ani, într-un alt poem, intitulat și el tot așa, desprinderea să pară pe neașteptate bruscă, brutală: „Presez speranța într-o carte a vieții / cu coperți de păcate dezgropate din urne / șaptesprezece ani, dilema tinereții, / une pașe de ma vie sera tournée...” Chiar așa, dureroasă, brutală, senzația de continuitate este totuși cât se poate de limpede: întoarcerea unei noi pagini, este, mai înainte de orice, intrarea într-o nouă etapă a uneia și aceleiași existențe.

Pe de altă parte, presupun că deloc întâmplător, în primele două volume, motivele poetice pe care le folosea cu precădere poeta erau primăvara și vara, pe când acum, în cel de al treilea, și-au făcut loc și „călcâiul iernii”, și „frigul așteptării”, și „delicata toamnă”. Sunt încredințat, însă, că nici de data asta nu-i vorba de o simplă desprindere, de o renegare a copilăriei, ci mai degrabă de o continuitate firească, necesară chiar. Este, desigur, imposibil să rămâi cantonat etern într-o singură vârstă; ar însemna să nu-ți recunoști neputințele proprii existențe. După cum, iarăși, nu se poate spune că, la 17 ani, ești mai bătrân decât la 15. Mai matur, însă, da. Semnele acestei maturizări reprezintă fără îndoială și dovezile clare că ți-ai înțeles exact adevărurile proprii vârste biologice și le-ai preschimbă în adevărurile mai durabile ale unei vârste a creației. Procesul acesta miraculos nu-l poate traversa decât un creator autentic. Este, așadar, o maturizare care numai la prima vedere poate părea surprinzătoare. În realitate, poeta și-a păstrat intactă adolescența. Maturitatea pe care o degajă volumul este *numai* una de ordin artistic.

Care ar fi, în cazul acesta, câștigurile celui de-al treilea volum al Isabellei Stoicescu, în contextul unor mutații doar parțial amintite și până aici? Tot așa de succint enunțate, ele ar fi o trecere decisă de la exuberanța la reflexie, de la uimire la meditație, de la descoperiri la re-descoperiri. Și mai succint înfățișat, ar fi drumul anevoios din afară spre înlăuntru, de la universul exterior către cel interior. Un univers mult mai complex, mai greu de cucerit, însă și mai bogat în semnificații, deoarece, pe măsură ce pătrunzi în adâncimile lui, ți se dezvăluie culmile propriului teritoriu poetic. Doar ipostazele creației tale sunt altele, universul poetic rămâne neschimbat.

Descendentă din aceeași *țară a poeziei* din care și Nichita Stănescu a descălecat, Isabela Stoicescu pătrunde cu dezinvoltură și se simte deja la largul ei în această lume bună. (Dumitru MATALĂ)

*Editura *Eminescu*, 2004

Cornel Sântioan Cuble°an *Blitz*

Am uitat, nemeritat, pe raft, pre multă vreme, volumul* acestui sensibil poet ploieștean „refugiat” din Bucovina (aud că acum s-a mutat în aerul clar și curat din orașelul Breaza – respirație plăcută!), debutat în 1994 cu vol. *Poemul desenat* (Editura Calende), urmat de *Plânsul secret* (1995). Vizibilă și lizibilă este la el dimensiunea elegiacă

nedisimulată („prin memorie îmi intră toate fețele / lucrurilor și întâmplărilor... // pe care le-am atins / ca-ntr-o burță cosmică” - *Muntele*). Metafora, adesea decomplexată, face deliciul degustătorului de esența fine (păstrate în flacoane mici!), vezi *Descrierea peisajului*, *Dimensiuni* („Lumina se scurge ca o urină / în canale”), *Aplauze în Paradis* („iar ziua absoarbe soarele / ca pe o felie de pâine stricată”), *Extaz cu pian dezacordat* („Noapte lipicioasă ca un năvod / Noapte cu melci senzuali / ce iau locul degetelor / al pleoapelor / Noapte / cu treizeci de mâini ce golesc / realitatea de sens”) etc. Pe bună dreptate s-a remarcat *picturalitatea* poeziei lui Cornel Sântioan Cubleşan, el (de)construiește tablouri ale unei supra-realități trecute prin sita fină a simțurilor care se nutresc din nostalgii și delicatețe, din contactul „cu buzele unui pian dezacordat / care-mi sărută tăcerea”. Poetul observă în lume umbrele lucrurilor care înseamnă *esențele* lor,, ignorate de trăitorii obișnuiți. Cartierul sărac e luminat de gleznea unei femei care trece, „pe organe apar fotografi mascați”, micul paradis al vieții banale te aruncă „dintr-un infern în altul”, e „liniște ca-ntr-o cutie poștală din curtea unui sanatoriu”, singurătatea e o lebdă neagră ce-și scutură penele. Prima parte a volumului, care-i dă și titlul, o pregătește pe-a doua, *Concert de umbre*, prin subtile referințe, cum ar fi „o zi ideală! Dacă ar fi trăit / Picasso / ar fi pictat din nou / Guernica” (*Guernica*) sau „Cerulea putrezește în ceștile de cafea” (*Blitz -1*). „Printre mobile și flori / se ascunde moartea” – debutează partea a doua a volumului, încărcată de imagini visceral suprealiste, în care umbrele luminează și „carnea golului / crește în fiecare”, în care lumea își trăiește la nesfârșit extincția, doar chipurile celor fericiți mai apar uneori din abis, timpul schelălăie, la Veneția „tata conduce o luntre / subțire / precum spaima”. Absurdul construcției concretului nu-l aruncă pe autor în „tabloul abstract” (cum se susține într-o „Mică postfață”), ci într-o reconstrucție a acestuia în virtualitatea structurată din suferință (penitență), din refuzul neantului, a discursului încifrat, cu teama că „Palatul dintre noi / Rămâne veșnic gol” și păsările devin cenușă. Umbra, negrul, Nordul, gerul, eclipsa, oglinda, singurătatea, frica sângelui, moartea - sunt cuvinte care răsar și în părțile finale ale cărții (*Marea vacanță*, *Pânda*) mereu cu alte conotații, răscolind străfundurile unei conștiințe neliniștite, vinovate fără altă vină decât aceea de a fi, a ființa, a simți dureros, acut apocalipsa care ne pândește din momentul în care am deschis ochii ni se deschid asupra lumii. Miraculos efortul poetului de a opri „mașinăria vidului!” (Florin D. CHIRAN)

*Editura *Astra Nova*, Brașov

Ion Haine° *Fisura*

Cel de-al doilea roman* al lui Ion Haineș (după Anotimpuri, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1983) debutează în respectul regulii conform căreia prima frază este cea mai importantă („fraza cârlig”) și cel mai greu de găsit, pentru că după ea textul poate curge lin (pentru lucrătorul în ale scrisului), iar prin ea atenția, curiozitatea cititorului poate (sau nu) fi acaparată. Așadar, „Eram îndrăgostit de o femeie căsătorită și îmi era imposibil să ies de sub vraja acestei iubiri interzise.” Cum și unde vom ajunge citind mai departe este întotdeauna o altă poveste. Cum tema originară a oricărei ficțiuni este, desigur, „un băiat iubea o fată „ (sau mai multe...), ce ne aduce nou Ion Haineș în acest volum? În primul rând o demonstrație a rupturii dintre individ și sine, dintre individ și lume.

Acel *malentendu* anunțat de existențialiști, cel care lărgeste fisura dintre și din grupurile sociale. Fără abuz de sentimentalisme, de multe ori aducând în prim plan puritatea platoniceului, recurgând la lungi citate ca „argumente ale autorității” pentru includerea într-o serie a trăirilor personajului principal Leonard (un profesor de literatură la un liceu bucureștean, cochetând cu jurnalistică), Ion Haineș realizează o construcție ficțională ale cărei rădăcini în realitatea concretă pot fi ușor decelabile pentru un cititor avizat. Autorul „Vânează” fisurile la toate nivelurile societății: în individul aflat sub vremi, între inșii de același sex sau de sexe diferite, în ierarhia socială comunistă (în acre unii sunt „mai egali decât alții”). Iubire, trădare, ipocrizie, compromis - lumea așa cum este descoperită cu uimire de un inocent călător prin viață, un aparent naiv care, la final, se revoltă și, patetic, vestejește „racile” de azi, care distrug imaginea edulcorată a

care zăpezile acelea erau, totuși, doar niște promisiuni de împliniri, iar nu niște împliniri adevărate. De undeva, răzbate versul eminescian: Unde ești copilărie cu pădurea ta cu tot? Pentru că doar acolo inocența se păstrează cu adevărat. (Florin DAMIAN)

*Editura *SemnE*, București, 2004

Ion Vasile *Plutire în galben*

Cartea* chiar are o copertă galben-pai și include ceea ce autorul numește balade (74), dialoguri cu poeți (5) și scrisori (17), precedate de „fulgurații” semnate de Ion Stratan, Nicu Boaru, Victor Sterom și Christian Crăciun care cată a defini „fenomenul” Ion Vasile. Desigur un poet al dilemelor, al spargerii oglinzilor pe care încearcă, studiat neîndemânic, să le recomună. Numai că nu mai există liant și fragmentele rămân piese ale unui puzzle imposibil („Zarvă mare / -n capul meu / culori / amestecate / precum ouăle de Paști” - *Balada paginei* - 1). Acestui haos asumat trudește să-i ofere o oarecare coerență poetul adunând caleidoscopic imagini a căror efemeritate o ignoră deliberat. Versurile sunt adesea eliptice, frânte, ca aripile fără de care nu poate fi pasăre, nu poate fi fluture, nu se poate întoarce acolo unde mama, bunicul, bunica, mătușa dădeau pilde de viață, unde „dintr-o coastă / de pământ / prăvăliți / noi doi // iubirea zdrențuită / de vreme” (*Balada dealului*), unde asculta Janis Joplin, Beatles la patefon și cânta la chitară. „Blindat în efemer / îndoit de viitor”, s-a înstrăinat (pierdut) de cel de altădată, pe care nu-l mai poate recupera deplin: „unde sunt metaforele / unde-mi sunt prietenii //...// în perete / o icoană // zațul dintr-o ceașcă” (*Balada balamucului*). Înțelegem că galbenul e acolo acela al lui Bacovia, dar și acela indetermina(n)t al semaforului. Afdică terțul inclus care sfidează logica aristotelică. „Trecuții, neuitații” sunt și nu sunt, „viața vie / pitită într-o / scorbură” se află, dragostea e uscată

„zăpezilor de altădată”, oricum, și acela visate. Delcisa, dragostea la prima vedere de la Predeal, se pierde pe sine din compromis în compromis, își pierde frumusețea și puritatea, se vinde pentru un banal confort material. Apariția Rozetei în viața lui Leonard (o fostă elevă) pare a înlocui numai superficial ceea ce a fost și ceea ce putea fi relația cu Delcisa. Da, familie, copil, poziția socială și... ireprimabilă nostalgie. Fisura, chiar ascunsă, umbrită rămâne, cum rămâne și imaginea lumii din comunism și realitatea pe care Leonard (ca ziarist) o descoperă în satul natal. Tentativele de a spune adevărul eșuează lamentabil, din fericire și nepericulos pentru autorii lor. Cei lași câștigă, gudurătorii urcă pe locurile din frunte, în mașini scumpe, cu amante decorative. Iar Leonard rămâne cu aceeași și aceeași întrebare: *ou sont les neiges d'antan?* Un trecut în

- „umede trepte / scări șubreze / picură gheața / mi-e frig” (*Balada ascunsului*). De fapt, Dialog cu Bacovia îl deconspiră pe poet: „tu / mai gravat / în plumb / șiruri clipe / în răcoarea / nopții / țin o bacovie / floare născută / din ceață.” *Scrisorile* („poștașul era prietenul meu”) au, față de restul poemelor, doar un accent nostalgic mai puternic, însă aceeași structură intimă. Cea de-a șaptesprezecea, ultima, e testamentară: „iartă-mă / încă o noapte / nu sunt călugăr / ziua mă doare // iartă-mă / nu te cunosc / tu ești creator / eu sunt sclav // sunt blestemat / să mă plâng / să mă amintesc / să mă scriu // sunt un chin / sunt un orb / sunt un surd / spune-mi mama // ești în Cer / stele / flori dalbe / să mă plouă // încă o noapte.” Imaginea dezagregării ființei prin dezagregarea formei, prin acumularea dilemelor unei existențe efemere – poezia lui Ion Vasile. (Marius COMȘA)

* Editura *Labirint*, București, 2004

Natura nopții

Viorel CERNICA

*Tu, spirit al negației! La drum!
Parcă ziceai că vrei să mă conduci:
Mergeam spre vârf, la Noaptea Walpurgiei, și-acum
Să stăm de-o parte ca niște năuci?*

Goethe

Cum să vorbești despre zi întunecat în gânduri fiind? Dar cum să vorbești despre noapte măcinat pe dinăuntru de multe întunecimi sau chiar de lumini obosite insinuate prin inimă, prin sângele ce irigă creierul, pancreasul sau splina? Se spune că poezii care au prins toamna în căte o rostire adevărată aveau degetele cu care țineau creionul fierbinți, iar vârfurile cuvintelor rostite erau ca sulile luminoase ale soarelui, dimineața. Cum să îți minte un zvon despre noapte, altfel decât însoțindu-te cu noaptea prin vreun colț puțin luminat de prin tunelele viselor tale? Luați aminte: noaptea walpurgică este doar o noapte: aceea deschisă la culoare, la șliț și la înlănțuirea miracolelor luciferice. Noaptea aceasta, care va să vină printre noi, cea tocmai așteptată atât de mult în cuvintele mele oarbe, e o noapte ca toate celelalte: închisă la culoare, coborâtă printre stânci la țărmașii unei auziri profunde, scâncită printre dinți de doicile părăsite dimineața de țâncii alăptați în întuneric.

Priviți: Noaptea are o mie de ochi presărați peste corpul ei mlădios. Primul dintre oamenii cu care ea s-a însoțit – dorit de noapte mai mult decât propriul întuneric – a fost Cain, agricultorul ucigaș. Ultimul ești chiar tu: stai lângă inima mea abia coborâtă în suflul tău astmic și încerci să legi câteva vorbe pentru cei care te-au smuls fără grijă din sufletul încovoiat al fratelui Abel. Ai mâna pregătită pentru apărare: ai uitat că Apărătorul este mai presus de nechibzuită încercare de a te apăra; ai uitat – neghiob cu inima în întuneric – și de arderea de tot a fratelui tău bun: te-a cuprins noaptea înlăuntru-i, te- ademenit, dar nu pentru a te lumina pe tine, pentru a te face pe tine să înțelegi ce este înălțimea vieții. Tu, cel de lângă mine, ademenit de noapte, umbra și se prelungeste peste toate câmpurile de la poalele muntelui de unde ai coborât de atâtea ori cu gândurile tale aruncate și agățate fără grijă de sufletul încovoiat al fratelui Abel. Obrazul și e alb ca laptele muls din fățele doicii și pus la păstrare în cofele sufletului tău înălbit, acum. Carne din care ești făcut nu are celule de viață, ci semne ale morții: iată-l pe cel mai mic dintre ele pierdut printre fântânile cugetului tău, mai sus de neobrăzată dorință de a intra în noapte fără să înțelegi gândurile ascunse ale oamenilor; fără să auzi zgomotele luminoase din nopțile cu lună.

Colții amiezii scormonesc măruntaiele vederilor de toate felurile; printre ochii nopții și sub ei, mâini și picioare, nuri și umeri, frunte și ... ochi: arătătorul mâinii ei stângi e îndreptat către tine; tu, cel de lângă mine, aruncat ca o cotreanță între fesele unei revederi întârziate – cu noaptea înfiptă în inima firii sale – nădăjduiești fără leac să te înfrupti cu laptele cleios din fățele alungite din ochiul de pe fruntea nopții. Ieri seară, înainte de a se îmbrăca pentru hălăduiala printre stâncile vieții noastre, noaptea a cedat celui dintâi trecător: tu te afli încă, înmărmurit pentru o idee, în fața oglinzii, măsurând șansele arătării tale de a provoca aprinderea dorinței în ochiul viu al nopții.

Curând, sensurile toate ale cuvintelor mele vor înnopta; se va deschide, pentru ele, orizontul destrămat în vis al așteptării trecătorului care, (ca) din întâmplare, îl va călca pe vreunul pe coadă. Noaptea din ele se va prăvăli spre adâncurile primitoare din chiar firea lor, încă mărunță. Auziți zgomotul prăbușirii lor?

Tocmai acum el trece pe lângă urechile voastre. Înțeleg, auziți doar sunete. E firesc! Toate școlile lumii ne instruiesc întru muzică. De unde urechi pentru zgomote?! Totuși, cuvintele nopții zgomotesc îndelung printre noi; cu ele, corsetul zilei se desface, iar vederea lucrurilor se limpezește; cu ele, oboseala se retrage ostășește de pe osul luminii, iar știința de a privi peste umărul nopții, într-o gaură neagră, se întărește.

Petele de culoare închisă de pe trupul zilei, atât de râvnit de toți locuitorii pământului, vorbesc între ele, își schimbă forma: nădăjduiesc să ațâțe dulci dorinți, neîncăpătoare așteptări în spațiul zilei, înconjurat cu șanțuri de apă. Te părăsesc din nou, încordare plină de bucurii, așteptare lipsită de faimă printre muritori, dorință a nopții veșnice. Zgomotele care te vesteau s-au îndepărtat și de urechile mele pline, acum, de muzica massificată a idolilor lipsiți de umbre.

Noaptea nu este decât o parte a "zilei"; anume partea în care soarele ațipește. Odată, ea era privită prin sine, fără Zi, însă de când cunoștințele noastre despre timp au evoluat, Așezarea ei s-a schimbat, soarele i-a fost luat, iar lumina i-a Fost retrasă. Nu există nici o îndoială în faptul că noaptea este acum La locul ei. De fapt, cum am putea exprima îndoiele în privința "Datelor științei contemporane"?

Cel care înțelege lucrurile își dă seama că se află deja într-o Postură favorabilă, într-o poziție privilegiată: în spațiul științei, Acolo unde se capătă experiența nopții. Chiar dacă Noaptea a pierdut ceva din strălucirea de altă dată, noi am câștigat În priceperea de a lua lucrurile nu după ureche, ci după felul lor De a fi, descoperit, chiar și pentru vederile noastre, de știință. După

Esență! spune răspicat savantul. Nu după ureche. Oricum, în spatele urechii noastre stângi se află un loc, așa ca O adâncitură, în care se găsește simțul bun al nopții și al Tuturor celor care și-au schimbat locul de curând, potrivit esenței. L-ați dibuit (pipăit)?

Vă întrebați, desigur, cum ar putea un om, care are pretenția că Este cât de cât instruit, să susțină un punct de vedere neștiințific În privința unui lucru atât de clar cum este acela al nopții. Totuși, Fiți îngăduitori! Știința unui lucru se deprinde în timp; oricum Mult mai târziu decât momentul în care începem să vorbim despre lucruri.

Nu este vorba, aici, decât despre noapte. Iar ceea ce Ar putea supăra adânc sensibilitățile vremii e ceva neînsemnat: zgomotul Nechibzuit al nopții plină de ea însăși, descoperită la lumina zilei pentru

A i se contempla formele. O vedeți? Este Asemenea ființei: fesele ascuțite se mlădiază sub soare, nuri au o Luminiță în mijloc, pe frunte se află un ochi mare: ne privește pe toți,

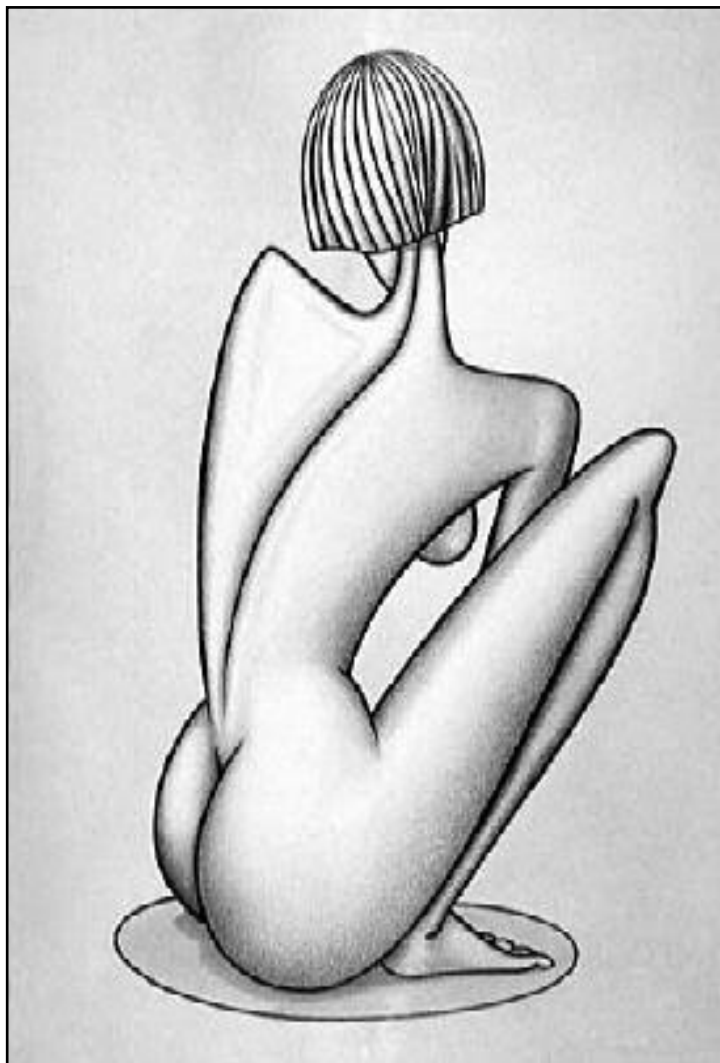
Ne știe pe toți, ne uită pe toți, ne descoperă pe unii. Sub bărbie Sunt ochii minții ei: în acești ochi a strâns lumina, Apoi i-a închis. De aceea pare proastă: se spune despre cineva Nepriceput: e prost ca noaptea. Lumina ar fi înțelegerea, lumina Este a zilei; prin umare, noaptea care nu are lumina la vedere este

Neînțelegerea; și prostia. Ați înțeles ceva din ceea ce v-am spus?

Poate că aceste cuvinte sunt din noapte. Nu am pretenția că ar fi rupte
 Din ochii ei închiși aflați sub bărbie. Nu! Cunosc însă pe
 Cineva care a rupt câteva cuvinte chiar din locul despre care v-am
 Vorbii; îl cheamă "Poetul".
 Noaptea este partea zilei în care soarele nu strălucește pe bolta
 Cerească. Noaptea este opusul zilei. Uneori, ea poate fi zărită
 Printre norii ce întunecă cerul în plină zi. Alteori trebuie
 Să îți deschizi ochii după ce ziua și-a pierdut urma, pentru a o zări.
 Cum vi se pare sosul luminii căzut peste frunzele copacilor din
 Curtea casei și din văgăunile sângerii de pe streășina apusului?

Să luăm în serios problema nopții: altfel, pierdem șansa de a vorbi
 Despre acea parte a zilei ascunsă în întuneric. Noaptea se consumă

Cele mai aprige iubiri; noaptea se descotorosesc de ei înșiși
 Regii cumpliți, plini de sudoare și obsedați de sânge; noaptea
 Se destramă cele mai
 Luminoase orgii și se
 Cântă melodiile scoase din inimă.
 Tot noaptea ies la răscruce îngerii răi, rătăciții plecați de acasă
 Fără veste, zeii schilodiți de credințele oarbe ale oamenilor. Tot
 Noaptea se petrec întâmplările deocheate ale lumii: se naște un
 prunc,
 Se primenește cu viață o fecioară, se cascadează ochiul tartarului și ies
 Din el milioanele de gânduri negre
 Purtate la vedere ziua în amiaza mare de toți nebunii orașului.
 De cine? De oamenii
 Zilei. De nebunii orașului. De orfanii gândurilor neserioase.

Oamenii nopții sunt treji ziua; oamenii nopții desfac
 Pletele luminii cu dinții, scornesc sunete necântătoare și cuvinte
 Înzorzonate cu gheață. Aveți gheață la tâmpole, Domnule?

Noaptea, Dionysos își petrece prietenii către soare; dimineața
 Îi pierde pe toți. Lângă zidul cetății vizitate de ceata sa astăzi
 Noapte, s-au descoperit trei rânduri de zgomote. Unul: buuhh!
 Altul: beeahh! Ultimul: biieehh!
 Nu încercați să le imitați; mai bine ar fi să stați cu ele o clipă
 De vorbă: poate au ceva să vă spună. Oricum, unul dintre ele
 Trebuie să fie chiar suflul astmic al nopții, altul nu se poate
 Să nu fie vorba scăpată de noapte la vederea dimineții (vorba
 De moarte), iar cel care a rămas - nu se îndoiește nimeni - nu spune
 Nimic. Poate e gângăvitul lipsit de luciditate al zeului.

Sau poate că ultimul zgomot nu e lăsat să spună
 ceva
 (ce a văzut, a păstrat și a uitat).
 Până acum zgomotul cel mai sărac nu a reușit
 să fie făcut să
 Vorbească. Semn că știe multe. Tu, cel de
 lângă mine, nu încerci
 Să auzi cum sună zgomotele?

Călătorul se oprește în preajma nopții, își caută
 un adăpost, își
 Odihnește trupul obosit de mersul zilei.
 Căutătorul de aur se căiește
 În preajma nopții că nu a căutat puțin mai în
 susul râului. Cărașul
 Timpului, timpul însuși, se oprește în preajma
 nopții, căutându-și

Mama din vârful privirilor.
 Și iarăși noapte, odihnă, câință, oprire din mers.
 Rană la fluierul
 Piciorului: semn. Tramvaie trase la depou, munți
 de fluturi
 De lumină desprinși din becul chior din mijlocul
 parcului.
 Un vagabond se retrage pe o bancă sub un
 salcâm, arteziana din față
 Zgomotește în noapte, înghite toate flăcările
 ieșite din aburii săi
 Noduroși. Cuvinte aruncate cu furca într-un
 poem despre
 Noapte. Într-o încercare savantă asupra naturii
 nopții. Cuvinte
 Înghețate întâi și lăsate să se scurgă de pe
 marginea unui poem,
 Picătură cu picătură, pe pământul nopții. Veniți
 Către mine, suflete despărțite de trup? Noaptea
 v-a despicat,

v-a ridicat întunericul până la înălțimea mansardei unde locuiți. Îl
 vedeți încolăcit de lumina uleioasă
 Picată din lună?

Biciul lui Lucifer prin Noaptea Walpurgiei,
 Cu nodurile din trei fire de piele trecute peste trupul ei încălzit.
 Dincoace de centura timpului, noaptea aceasta, cu o mie de ochi
 Peste trupul ei mlădios.
 Natura nopții: podul dinspre veșnicia rea către veșnicia bună.
 Chiorăitul mațelor după supă de seară.
 Cuvântul adormit înainte de a scoate din așternut o nebună.
 Arderea zilei cu o lumânare de ceară.
 Podul ce leagă veșnicia cea rea de veșnicia cea bună,
 Ne timpul din față de ne timpul din urmă.

Excepția culturală

Christian CRĂCIUN

Jes bunurile culturale de sub regimul de piață al cererii și ofertei? Politica europeană, prin textul Constituției elaborate, așa susține. Propunând o serie de reglementări protecționiste care să apere producția culturală a fiecărui stat și, în genere, producția culturală europeană față de marele adversar de peste ocean, producător al unei serii continue de *subculturi* pe care occidentalii le văd ca amenințând puternic *specificitatea lor culturală*. Filosofia care stă la baza acestui raționament mi se pare îndoielnică. În primul rând pentru că reglementează administrativ un domeniu în care imponderabilele sunt prea numeroase. Și în care intervenția exterioară (adică politică) nu poate decât strica, fie ea și de bună intenție proclamată. Modernitatea recentă înseamnă și o schimbare radicală a conceptului de artă. Destructurat de avangardă, acest concept suferă acum o nouă schimbare de statut. De aceea o lege de apărare a produsului estetic devine inoperantă dacă ea operează cu un concept perimat. Dar printre legiuitorii de la Bruxelles precis nu sunt filosofi ai artei și esteticieni.

Țările Central-Sud-Est-europene se poziționează și ele cum pot în acest proces care le este impus. Pentru ele, cultura de consum are încă gustul dulce-acrișor al fructului oprit. O experiență pe care vesticii n-o pot înțelege, fiind incomunicabilă, ireductibilă total la un concept sociologic. Excepția culturală înseamnă în fond un anume mod de a te raporta la propriile tradiții. Pe care legiuitorul (vest) european a încercat să-l impună, preocupat de apărarea unei identități care nu există, identitatea europeană. Există o sumă de identități naționale pe care (într-un hocus-pocus greu de realizat logic) Constituția Europeană încearcă să le transcendă, pentru a le apăra simultan prin așa numita „excepție culturală”. Când însă țările fost comuniste încearcă să-și valorifice tradițiile, politicieni și jurnaliști se tulbură imediat și le acuză de un nou tribalism. Din câte îmi dau seama, lucrând cu tinerii, aceștia au un raport extrem de relaxat (în sens negativ) cu tradiția, pentru ei pur și simplu excepția culturală nu are nici un sens, poate fi în cel mai bun caz resimțită ca restrictivă, un fel de îngrădire a dreptului de liberă informare sau de a se duce să vadă filmul american care-i atrage. Și numai snobii vor urmări filmele taiwaneze, chinezești, kuweitiene care au luat premii la marile festivaluri cinematografice. Iar colecțiile de romane de la Polirom sau Humanitas vor continua să depășească net tirajele cărților autohtone. Celor care au sensibilitatea încă rănită de cenzura comunistă, celor care n-au acceptat să li se extirpe memoria apropiată, legea aceasta a excepției culturale, oricât de generoasă ar suna ea în formulare, nu le poate suna decât ca o „indicație prețioasă”, ca o grijă suspectă a „fratelui cel mare” ca lucrul pe care-l consumă spiritul tău să nu-ți rănească spiritul gingaș. Frust spus, ea este un atentat la principiul liberului acces la informație. Cu atât mai stupid, cu cât, în absența unui regim totalitar, comunicarea nu poate fi practic îngrădită.

Ca toate dezastrele și prostiile modernității, și această idee este rodul intelectualilor pentru a-i distruge pe intelectuali. Care este rolul artistului care se simte astfel apărat de rapacitatea capitalistului doritor să-i cumpere produsul după același principiu după care-și cumpără pantofii? El ar trebui, în principiu, să se simtă precum orhideea în seră. Comod, cald, bine hrănit, curățat de paraziți și admirat de vizitatori. Utopismul concrescut oricărui proiect intelectual viS/Zează o lume neprețuită, în care prețul, mai ales al rodului intelectual dispăre. Este, desigur, o iluzie pernicioasă. Scriu, și cuvintele mele de pe hârtie capătă (și) o valoare strict financiară. Pe care o încasez sau nu, o apreciez corect sau nu, asta este cu totul altă chestiune. Dar intru, pentru că nu se poate altfel, într-un sistem de evaluare din care nu pot ieși, așa cum nu pot ieși de sub influența legii gravitației. Enorma ipocrizie a negării evidenței și a încercării de a-l trata pe artist ca pe o floare între doi grădinari mi se pare un viciu fundamental al acestei concepții. (Vezi și *CortexT*-ul din nr. 5 al revistei noastre, *Adio, Europa!*). Trăim într-o lume binară, în care polaritățile devin tot mai mult prilej de distanțare și nu de scânteiere ideatică. Noi, coada cozii Europei, ar trebui, poate să ne socotim apărați de o asemenea reglementare grijulie. În realitate, am impresia că noi suntem în realitate cei afectați. Legea aceasta intenționează să funcționeze după principiul vaccinului: creând adică un fel de baraj de anticorpi la produsele exterioare „spiritului european” (!). Noi, a-sida-iații continentului, nu (mai) avem practic imunitate. Cei care mai avem pe limbă gustul coclit de Cico sau Brifcor savurăm ca pe o delicată Coca Cola. Cei mai tineri o consumă firesc, ba chiar își pot permite să-i propage folclorul de produs profund dăunător sănătății. E un fenomen perfect normal, de o normalitate fericită aș spune, pentru că nu e conștientă, și care se poate regăsi cu o funcționalitate similară și la nivelul culturii „înalte”. Consumatorul de cultură va alege acele produse, de la romane și filme la programele Tv., care-i plac și cu restul își vor bate capul sociologii. Scriitorul daco-român, ca să mă refer și la el, are de dus o luptă pe mai multe fronturi. El trebuie să se poziționeze și față de brifcorul literar de până în 89, dar și față de Cola literară invadatoare din cei 15 ani de tranziție. Are de luptat și cu propriile amintiri, și cu igienica lipsă de memorie a continentalilor. Se va simți el apărat de legea excepției culturale? Mi-e teamă că aceasta nu-i va spori în nici un fel imunitatea. Mădele vor fi o vreme mai puternice decât orice alt impuls. Relativismul modernismului recent îi va da un background ideologic suficient pentru a-și justifica opțiunea. Legea pe care o discut aici apără un specific de care nimeni nu mai are nevoie. Cu excepția scriitorilor înșiși. Pentru că nimeni nu are curajul să discute despre specificul artei ca atare. În timp ce scriu aceste lucruri, fluxul de știri ne informează că în Germania Curtea Supremă de Justiție a decis că hotărârile CEDO nu sunt obligatorii în țara lor. Cine nu vede legătura cu cele discutate mai sus, poate dormi liniștit la umbra legilor în floare.

Glose borgesiene

Theodor CODREANU

Scriitorii mari sunt rarissimi, întrucât ei dau viață lungă imitatorilor. Aceștia supraviețuiesc măștrilor între 50 și 100 de ani. Ultimul val de imitatori îl formează postmoderniștii. Ei se nutresc, bunăoară, și azi din Borges și din alți câțiva, fiindu-le amuzantă credința că au înnoit radical literatura, încât cei ce nu se hrănesc din aceleași imitații nu au, pentru dânsii, nici un fel de valoare. Un asemenea homunculus găsea, recent, în *România literară*, versurile lui Grigore Vieru ca fiind „idioate” din grava pricină că poetul din Chișinău refuză condiția de imitator textualist. Te întrebi, de fapt, unde e idioțenia?!

*

Epigoni au această calitate remarcabilă, anume că nu-i înțeleg pe măștri venerați.

*

Postmoderniștii îl venerază pe Borges, dar n-au observat că acesta e căutător de permanențe în lucruri efemere. Ei se mulțumesc să vadă în efemer doar efemerul, în eros doar mizerie porno, în Eminescu doar părul de pe corp.

*

Cel atent va distinge ritmurile tangoului argentinian în literatura lui Borges. Iată ce nu pot imita postmoderniștii la Borges.

*

„Alcătuirea cărții vaste este o nesăbuiță obositoare și aducătoare de sărăcie; să întinzi pe cinci sute de pagini o idee a cărei perfectă expunere orală începe în câteva cuvinte.” Asta e credința tonică a lui Borges. Și totuși, el a scris mai mult decât s-ar fi convenit.

*

Planeta Tlön este imaginarul pur. Borges pretinde că acolo spațiul e doar timp: „nu concep ca spațiul să dureze în timp”. Doar inconsistența imaginii din oglindă, singura productivă. De unde și asocierea capitală dintre copulație și oglindă: *Copulation and mirrors are abominable*. Adică: „Oglinzile și paternitatea sunt abominabile pentru că îl multiplică (universul, n.n.) și îl divulgă.”

*

Nu e greu deloc să cazi în capcanele întinse de Borges. Principalul e să-i supraviețuiești!

*

Ca să câștigi la loterie, nu-i nevoie să cumperi decât un singur bilet, de vreme ce toate celelalte sunt necâștigătoare.

*

Constat că ficțiunea este cea mai perimabilă dintr-o operă literară, deși putem crede contrariul.

*

E de bănuț că Borges știa cât de prolix este în concentratele sale povestiri. *Vizualitatea* interioară, grefată pe subrezenia vederii, l-a condamnat multiplicării labirintice de oglinzi, din care s-a iluzionat că stăpânește timpul. Interesant e că, pe dânsul, descompunerea speculară nu l-a impus în umbrele negativului stilistic. A rămas în euforia (apolinică a) spațialității.

*

Universul este o *carte totală*. E mitul personal borgesian, deși preluat din Mallarmé. Inutilitatea Bibliotecii se consumă în imposibilitatea de a dispărea, chiar dacă omul, într-o zi, nu va mai exista. Da, numai că Biblioteca aceasta e condamnată să nască oameni din nimic, fiindcă e plină de arheii lui Eminescu, ascunși în cele 25 sau 27 de semne.

*

Cu Borges, Biblioteca atinge apogeul. Postmodernitatea s-a dovedit a fi groparul lui Borges, dar postmoderniștii l-au cinstit ca pe unul de-al lor. Ironie

cruntă, căci postmodernitatea a adus sfârșitul „galaxiei Gutenberg”. Biblioteca se face invizibilă, hiperconcentrându-se în *cartea totală* visată de Borges, ascunsă într-un hard. Și așa i-a devenit lui Borges binecuvântată orbirea.

*

Dorința secretă a oricărui artist este să se facă înțeles într-un grad maxim. Numai că nu-l ajută talentul și el se preface că este ermetic.

*

Postmodernismul (cel căzut la starea de *neoavangardă*) pare să fie produsul unor lecturi greșite din Nietzsche, Heidegger, Wittgenstein, Borges, Derrida și al altora.

*

Paradoxul lui Borges, atribuit unui autor oriental, Ts'ui Pên: „Știu că dintre toate problemele, nici una nu l-a neliniștit și l-a preocupat mai mult decât abisala problemă a timpului. Ei bine, aceasta este *unica* problemă care nu apare în paginile *Grădinii*” (*Grădina potecilor care se bifurcă*). Nici nu putea să apară, fiindcă labirintul labirinturilor e *spațialitatea pură* care se automultiplică la infinit în finit. Cartea borgesiană e totdeauna rotundă. O eternă *reîntoarcere* în care spațiul înghite timpul, iar nu invers, ca în mitul lui Cronos. Dar, ca și la insașiabilul Saturn, *diferențele* sunt veșnic în primejdie. Norocul lui Borges e că rămâne o proiecție spațială, un Narcis care a *văzut* totul, inclusiv pe nefericita Echo.

*

Așadar, cu Borges putem trece liniștiți (sau neliniștiți) din *aparențele* ludice ale postmodernismului în *trans-(a)parențele* unei mentalități transmoderne.

POESIS (8-9/2004) - aceeași revistă ce răspunde pe deplin orizontului de așteptare al actualității. Numeroase cronici literare consistente: George Vulturescu despre regretatul Alexandru Pintescu, Tudor Negoescu despre Ion Cristofor, Simion Bărbulescu despre Beatrice Ruscu, Svetlana Paleologu-Matta despre Lucia Olaru Nenati șamd, firesc, multă poezie originală și traduceri, eseuri (despre Șerban Foartă, Gh. Grigurcu, Mihai Ursachi, Generația '80 etc.), istorie literară, serial (mai nou, *Fișele de dicționar* ale lui Vasile Spiridon), jurnale (Nicholas Catanoy, Svetlana Paleologu-Matta și Elvira Iliescu, din care alegem: „S-ar putea spune: *Jurnalul fericirii* este Abel-ul creației românești, ceea ce presupune și existența unui Cain. Și el chiar există, întrupat în *Principele* lui Eugen Barbu, cu o neagră magnificență.”)

AXIOMA (10/oct. 2004). Consecventă structural și revenind la 32 de pagini, dedică editorialul semnat de Ieronim Tătaru *Fenomenului Rimbaud*. (Plus două pagini de poezie Rimbaud în traducerea de Petru Dincă). Reaparitia rubricii *La colț* a poetului Ion Stratan înviorază conținutul, alături de acuitatea unor Christian Crăciun (*Urâtul*), Viorel Cernica (*Silogisme despre „Herr Doktor” și „Domnul Profesor”*) sau Viorica Răduță (despre cartea lui Lucian Dan Teodorovici „Atunci i-am ars două palme”). C. Trandafir scrie (mai pe larg decât a făcut-o în revista noastră) despre convorbirile lui Andrei Grigor cu Eugen Simion, apărute sub titlul „În ariergarda avangardei”. Dintr-un număr dens, mai reținem pagina de poezie semnată de Florin Dochia, „Jasmina și Postulatul lui Euclid” de Alexandru Aldan-Albina, Ionel Necula despre „Ion Petrovici în căutarea rațiunii suficiente”, interviul pe care Emanoil Toma l-a luat scriitorului româno-american Constantin Virgil Negoită.

DACIA LITERARĂ (42/2004) are patru secțiuni consecvent bogate, variate, actuale. Alexandru Zub și despre Alexandru Zub la 70 de ani; Constantin Virgil Negoită (SUA) despre *Spiritul românesc*; Aurel Dumitrașcu - *Scrisori către prieteni* (Gellu Dorian, Ioana Dinulescu); Proză de Aurel Ștefanachi, poezie de Ana Blandiana (mulțumim!), Constantin Hrehor, Cassian Maria Spiridon, Eugen Evu (60) etc. Secțiunea **Ferestre luminate** de parcurs pe-ndelete și integral, ca și **Arca lui Noe**, unde Theodor Codreanu scrie despre poezia lui Grigore Vieru.

ROMÂNIA LITERARĂ (42/2004) povestește despre Târgul de carte de la Frankfurt, unde prezența României a fost jenantă (De ce nu ne miră?). Marius Chivu semnează *lectura la zi* despre volumul Anei Blandiana „Refluxul sensurilor”, Tudorel Urian despre „La belle Roumanie” de Dumitru Țepeneag, iar Cătălin D. Constantin despre volumul de teatru al lui Gellu Naum. Poezie de Anca Pedvis, o americană de pe la noi. Promițătoare de surprize prezența lui Ion Simuț cu *Leșirea în larg a romanului basarabean (I)*. De remarcat și dialogul Dinu Flămând - Alex. Ștefănescu („postmodernismul românesc arată, în bună măsură, o obsesie estetizantă și chiar conformistă mai îngroșată decât prin alte părți, inclusiv în variantele lui recente” - constată Dinu Flămând). Ideile din eseu Elvira Sorohan („luda, o necesitate”) ar putea fi - dacă n-au fost deja - dezvoltate într-o carte.

CULTURA (33/2004) - primul număr fără Cristian Teodorescu, tocmai când își câștigase locul și statura în peisajul destul de bogat și inegal al presei culturale hebdomadare. Alexandru Matei scrie despre „69” al lui Ionuț

Chiva (un autor “descins din mantaua lui Ianuș” - altcineva zicea, demult: „toți venim din Mantaua lui Gogol”...). Petru Weber despre „identități evreiești în Bucovina interbelică”. Tema dezbaterilor este, de astă dată, „Ritualurile, astăzi”. Gellu Dorian face 51 de ani, așadar i se rezervă două pagini de poezie, în română și engleză. *Conversația de miercuri* este realizată de Marius Chivu cu Gaëtan Soucy: „Cel care scrie pentru premii nu este un scriitor adevărat”. Subscriem.

CONVORBIRI LITERARE (9/2004). *Atitudinile* lui Cassian Maria Spiridon au ca subiect „Crezul artistic rebrenian”. Interviul cu Elvira Sorohan („Marele meu cusur [...] e că sunt foarte deschisă, directă în comunicarea cu ceilalți și nu-mi schimb principiile de la o zi la alta.”) Și aici, un dialog cu Constantin Virgil Negoită - trecerea lui prin țară lasă urme: „Sunt retrograzi cei ce vorbesc de postmodernism fără să ofere o definiție. Nihilismul e tipic modernilor, ocupați cu distrugerea”. Irina Mavrodin scrie despre Cioran. Poezie, proză (remarcăm „Un Havel județean” de Cătălin Mihuleac). Constantin Dram scrie o cronică la romanul lui Constantin Virgil Negoită „Împotriva lui Mango”.

ZIUA LITERARĂ (128/2004) - Iolanda Malamen a stat de vorbă cu... Constantin Virgil Negoită. Uf! Gheorghe Schwartz scrie despre compromis. Leo Butnaru se gândește, încă, la „Opera deschisă” al lui Umberto Eco. Cenaclul merge mai departe. Spre furia unora... (În luna octombrie a citit, proză, și câmpineanul Sebastian Siff.)

FAMILIA (9 și 10/2004). Ioan Moldovan are „chef de editorial”, mai bine zis - nu are, căci și treaba asta e o... problemă, de care în nr. 10 se ocupă Ion Simuț, cu *Piața prozei noastre* despre colocviul din acest an din cadrul „Zilelor revistei Familia”. Da, încă e nevoie de „mutații”. Se pot pune, de exemplu, în dezbateri și mentalitățile, cum ar fi „Competiția postumă Eugen Barbu - Marin Preda”, cum procedează același Ion Simuț. Ionel Necula scrie iar în grilă ideatică: *Filosofia românismului de la Blaga la Cioran*. E prea puțin un comentariu, fie și de cinci pagini de revistă. Cronicile literare, bogate, la obiect (Ioan Moldovan, Mircea Morariu, Marius Miheț). Despre cartea lui V. Fanache *Lucian Blaga și chipurile tăcute ale veșniciei* glosează Constantin Trandafir, iar despre *O persoană serioasă* de Letiția Ilea scrie Andrei Zanca. Proza, despre care se face vorbire, mai slab reprezentată: *Ciril* (fragment de roman) de Mircea Pricăjan. În schimb, poezia este la ea acasă, ca de obicei: Letiția Ilea, Lidija Dimkowska, Ana Blandiana, George I. Nimigean, Ioan Vintilă Fintîș, Eugen Evu.

ADEVĂRUL LITERAR ȘI ARTISTIC (740/26 oct. 2004) C. Stănescu scrie despre *Școala de la „Caiete Critice”* cu prilejul numărului 200 al faimoasei reviste. Ce păcat că difuzarea Caietelor e în suferință, pentru că în mica provincie nu ajunge. A apărut o monografie consacrată lui Vladimir Streinu de Emil Vasilescu, pe care o comentează Teodor Vârgolici cu aplicația recunoscută. Petru Comarnescu: „...Să scriu despre limitele oamenilor talentați, despre proștii geniali!” Interesantă răsturnare. „O propunere” face Ciprian Șiualea: desființarea Uniunii Scriitorilor, ori ea să devină funcțională prin eliminarea relației privilegiate dintre Uniune și stat. Ușor se fac propunerile, cu împlinirile e mai greu. Tănărul condeier are dreptate când se oripilează de miile de veleitari care au năpădit în US după 1989. Nu-i corect, însă, când atacă dușmănește pe „comunistul” Eugen Uricaru și când nu respectă scrierea oficială a limbii române.

Michel Butor

Penele lacului

Se trezesc zgomotele dimineții
în corola muntelui
pe oglinzile de rouă
unde-i carnaval de păsări
lebede mute și zburătoare
precum stamine și pistiluri
se scutură ca să-ncerce a urca
valurile culmilor răsturnate.

În cătunul lămpilor senine
se-agită ciornele de seară
pe împrôșcarea de pagini
unde revărsarea frazelor
se schimbă și debarcă
printre podgorii și livezi
să treacă vrând
ecluzele interdicției.

Saint-John Perse

Cântec

Calul meu se oprește sub arborele plin de
turturele, fluier un fluierat atât de pur, care
nu-i făgăduială pentru țărurile sale că ține toate
aceste fluvii. Frunze vii dimineața sunt ale
imaginii gloriei...

Și asta nici nu înseamnă că un om n-ar fi trist
ci ridicându-se în fața zilei și agățându-se cu
prudență în prăvălia unui arbore bătrân
sprijinit în bărbie de ultima stea
vede în fundul cerului marile lucruri pure
care-nconjură plăcerea.

Calul meu se oprește sub arborele care gângure, eu
fluier un fluierat mai pur...
Și pace acelora care se duc să moară, care
nici n-au văzut această zi.
Dar despre fratele meu poetul, se aud
noutăți. A scris încă un lucru foarte
agreabil. Și cineva despre asta a
aflat.

Henri Michaux

Viața mea

Te duci fără mine, viață.
Te dai de-a dura.
Și eu aștept încă să fac un pas.
Altundeva porți bătălia.
Astfel mă părăsești.
Nu te urmez niciodată.
Nu-ți văd cu claritate darurile.
Puținul pe care-l vreau, niciodată tu nu-l aduci.
Din pricina acestei lipse, aspir atâta.
Atâtea lucruri, aproape infinitul...
Din pricina puținului care lipsește, pe care tu
nu-l aduci.

Jose Angel Valente

Imagine

Din tot ceea ce eu n-am fost
a rămas absența
mai reală decât noi înșine.

Cuțitul durerii a ceea ce noi n-am fost,
Rană adâncă plânsul celui nenăscut.

Coline unde am văzut departe bufnița
Santinelă a nopții și umbră-ntristată
Precum aceea de mine fără mine fugită.

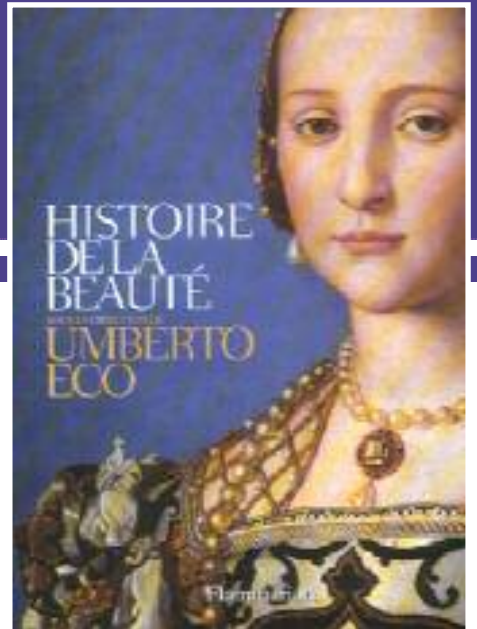
Drum pe care nu l-am urmat
iubire niciodată iubită, prenume orb
și al meu consumat fără să-mi fie dat.

Vidul vostru mă însoțește.
E târziu
și umbra târzie și ea, umbra lungă
în care niciodată
nu eram decât imaginea, ca voi,
a acestei melancolii.

Versiune în limba română de Florin SCARLAT

O istorie a frumuseții

cyan
magenta
yellow
black

De curând, a apărut la editura Flammarion o carte ilustrată intitulată «Histoire de la beauté», sub direcția lui Umberto Eco. „Port în mine ideea acestei cărți de patruzeci de ani”, mărturisește semiologul și romancierul într-un interviu acordat lui François Busnel. De ce această carte fermecătoare? Pentru că frumusețea nu e nici absolută, nici imuabilă - arată Eco. Pentru eruditul italian, frumusețea a avut figuri variabile în perioade istorice și în zone geografice diferite. Și asta înseamnă frumusețea fizică (a bărbatului, a femeii, a peisajului), dar și, de asemenea, frumusețea lui Dumnezeu, a sfinților sau a ideilor. De la Venus hotentotă la Monica

privire, spre secolul al XX-lea, de exemplu, ar putea da dreptate lui Marinetti, care afirma că Victoria din Samothrace a veacului era o mașină de curse, nu un Picasso ori un Mondrian. Primele șase decenii ale secolului trecut - spune Eco - sunt teatrul unei lupte dramatice între Frumusețea ca provocare și Frumusețea de consum. Prima este propusă de diverse mișcări de avangardă și experiment artistic: de la futurism la cubism, de la expresionism la suprarealism, de la Picasso la cei mai mari maeștri ai artei informale. Spre deosebire de artistul din Evul Mediu, care interpreta în operele sale gustul țărânului sau omului de pe stradă („el trebuia să placă celor care-l înconjurau, adică poporului, prelaților sau seniorilor”), artistul secolului al XX-lea se definește printr-o poziție de avangardă, care înseamnă „provocarea burghezului”. El nu-și pune problema Frumuseții. „Sigur, se subînțelege că noile imagini sunt artistic «frumoase» și că trebuie să procure o plăcere egală aceleia pe care o procură contemporanilor o frescă de Giotto sau un tablou de Raphael, dar aceasta pentru că provocarea avangardistă violează toate canoanele estetice respectate până atunci.” Arta nu-și mai propune să ofere o imagine a frumuseții naturale, ea nu mai înțelege să procure plăcere unei contemplații de forme armonioase. Din contră, propune o interpretare a lumii cu alți ochi, diferiți, aduc savoarea întoarcerii la modele arhaice sau exotice, la universul visului, halucinațiilor induse de droguri, redescoperirea materiei, uimitoarea reevaluare a obiectelor uzuale în contexte improbabile (vezi Duchamp sau Dada) etc.

Dar Umberto Eco precizează că *Istorie a frumuseții* nu este o istorie a artei. „Prea adesea se asociază frumusețea cu arta. E reductiv. Această carte povestește felul în care bărbații și femeile au considerat frumusețea de-a lungul epocilor. [...] Adjectivul «frumos» desemnează experiențe foarte discontinuie. De cele mai multe ori, se întrebunțează «frumos» pentru «bun». Ceea ce mă interesează aici este de a înțelege care era lucrul frumos în ochii unui om din Grecia antică, din Evul mediu sau din secolul al XX-lea.” Așadar, frumusețea e relativă și neuniversală. Epoca pe care o trăim se caracterizează printr-o pluralitate de modele de frumusețe. „trăim o epocă de politeism absolut.” Nu există un model fix, imuabil al frumuseții. Ceea ce nu implică nici o conotație negativă. Avem o „superpiață a frumuseții și fiecare cumpără ce dorește.” Eco numește acest fenomen „democrație estetică” - nu mai există modele clasice și elitiste. Pericolul acestui politeism estetic este acela al schizofreniei induse de

dărâmarea noului de mai-nou, acel *up date* continuu al modelului, care înseamnă un regim represiv al respectivei „democrații”, al modei. Trăim sub șantaj, mai mult decât omul renașterii - afirmă Eco. Suntem supuși unei continue solicitări de către modele care nu sunt decât artificiale. La nivel sexual - constată Eco - acesta provoacă o cădere a libidoului, pentru că, spre deosebire de omul renașterii, care vedea numai fața celuiilalt, restul fiind ascuns de vestimenta, omului de azi îi este răpit orice mister al ființei fizice, mai cu seamă că realitatea e super-cosmetizată. Aceeași solicitare și pe celelalte planuri, ale «obiectelor utile», unde suntem somași să alegem Frumusețea unui Maserati sau aceea a unui Mini Moris. Mass media au responsabilitatea supremă pentru lipsa unui model ideal de Frumusețe. Pop-art a deturnat provocator imaginile lumii comerciale, industriale și, în același timp, spre exemplu, Beatles a readus în atenție cumințenia formelor muzicale tradiționale. Spațiul dintre arta provocatoare și arta de consum s-a subțiat. Același lucru se întâmplă cu arta „cultă” și arta „populară” în climatul contemporan definit ca postmodern: noile experiențe revizitând tradițiile nu atât de îndepărtate precum acelea la care recurgeau cei din primele decenii ale secolului trecut. Chiar mass media propune o nouă iconografie, de secol XIX, un realism feeric - Frumusețea neagră la Naomi Campbell, Frumusețea nordică la Claudia Schiffer, „la fille fraîche” tip Julia Roberts sau Cameron Diaz, George Cooney sau neo-cyborgii cu față metalică și lipsiți de podoaba capilară.

Unde și cum se încheie Istoria frumuseții, în viziunea lui Umberto Eco? Un explorator venit din viitor „nu ar mai putea identifica idealul estetic dezvoltat de mass media secolului al XX-lea și de după aceea. El va trebui să renunțe, în fața orgiei toleranței, sincretismului total, irepresibilului politeism absolut al Frumuseții.” Cu atât mai folositoare parcurgerea acestei «Histoire de la beauté» ilustrate, chiar dacă nu va face decât să argumenteze, încă o dată, multitudinea de modele pierdute. Dar ce nostalgii...

Bellucci, iată o uimitoare decriptare a ceea ce suntem puși să înțelegem. Întrebarea originară este ce idee de Frumusețe a dominat anumite perioade și teritorii - Grecia antică, Renașterea, secolul al XX-lea? Desigur, se vor constata elemente de unitate și de contrast înăuntrul aceleiași perioade, cum ar fi coincidențe între gustul neoclasic și estetica Sublimului. De departe privind, însă, avem întotdeauna impresia că fiecare secol prezintă caracteristici unitare sau, cel mult, o singură contradicție fundamentală. Această

Florin DOCHIA